

מהדורת 'קדן טללי ברכה'

שנה י' (תשפ"ו)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

• נציבים וילך •

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים בכתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבאר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" נהריה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זיע"א

מצוה בשמחה
גוררת מצוה
מילתא חדת"א

יב' נוסח בעלזא' כתשלוס חוב
ניצוץ אורה חסיד לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

א' הכורא יתברך חפץ תמיד
ומתענג להיטיב לישראל
אוצר פניני החסידות

העלונים: ספיר ויהלום • מילתא חדתא • ובחרת בחיים • אביר יעקב • מכתלי בית הדין • שו"ת בהלכה • בעל העקידה

ישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמחה
נהריה

מכון אור לישראל

ירושלים - נהריה

שורש החטאים

במדרש דברים רבה פותחת כל אחת מן הפרשיות בדבר הלכה, וכך גם בפרשת נצבים (שם ח א). תחילה עוסק המדרש ב"אדם מיישראל שלא התפלל תפלת השחר או תפלת מוסף או תפלת המנחה... אי זו שעה מותר לו להתפלל ויצא בה ידי חובתו, וכיצד הוא צריך לעשות".

לאחר מכן עוסק המדרש בכוחה של תפילה, ובפרט בענין מה ש'עושה מחצה', ומביא כמה דוגמאות לזה, וז"ל: "גדולה היא התפלה לפני הקדוש ברוך הוא. אמר רבי אלעזר, רצונך לידע כחה של תפלה, אם אינה עושה כולה - חציה היא עושה. קין עמד על הבל אחיו והרגו, יצאה גזירה (בראשית ד יב) 'נע ונד תהיה בארץ', מיד עמד ונתודה לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר (שם פסוק יג) 'גדול עוני מנשוא'. אמר לפניו, רבונו של עולם, כל העולם אתה סובל ולעוני אי אתה סובל, כתבת (מכילתא ד יח) 'נושא עון ועובר על פשע', סלח לעוני שהוא גדול. מיד מצא חסד לפני הקדוש ברוך הוא ונמנע ממנו 'נע', חצי הגזירה, שכן כתיב (בראשית ד טז) 'ישב בארץ נוד'. מכאן אתה למד שגדולה התפלה לפני הקדוש ברוך הוא".

ויש להבין, הלא חטאו של קין היה בכפליים, הן בין אדם למקום, והן בין אדם לחבירו, שהרי רצח את אחיו את הבל. והלא אפילו יום הכפורים אינו מכפר על עבירות שבין אדם לחבירו עד שירצה את חבירו. אם כיצד הועילה תפילתו מחצה, היה לה להועיל רבע, מחצה מן החלק שבין אדם למקום.

ונראה שורש הענין, על פי מה שנודע מדברי רבותינו המקובלים זיע"א (ראה שער הגלגלים הקדמה ל"ו; מגלה עמוקות פרשת תזריע), כי חטא המרגלים שייך לחטא הראשון שבין אדם לחבירו שהיה בכלל ישראל - הוא חטא מכירת יוסף, שבו נתעוררה בחינה של שנאה בין האחים ליוסף אחיהם, ונתגלגלו נשמותיהם בנשמות המרגלים, ולא עלתה בידם לתקן את החטא, אלא אדרבה, הוסיפו לחטוא והעמיקו סרה.

ויתבאר לפי דברי הכלי יקר (דברים א א) כי מידת שנאת חינוש שישנה בישראל, תולדה היא מבכייית החינוש שבכו בתשעה באב. כי הנה, בענין המרגלים אמר משה לישראל (דברים א כז) "וְתִרְגְּנוּ בְּאֵהֲלֵיכֶם וּתְאַמְרוּ בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתָנּוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם". והביא רש"י שם וז"ל: "והוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו. משל הדיוט אומר, מה דבלבך על רחמך - מה דבלביה עלך [מה שבלבך על חברך, הוא מה שבלבו עליך]". כי כמים הפנים לפנים, ומי שסובר כי רעהו שונא לו - אות הוא כי בלבו שלו עצמו חבויה שנאה כבושה כלפיו. אם כן, כאשר רגנו ישראל באהליהם ששונא ה' אותם חלילה, הרי זה מורה על מידת השנאה שפעפעה בליבם. ומכאן ואילך החל פושה נגע רע זה בישראל. ואף שעל הארץ דיברו, אך מכאן נכנסה גם שנאת חינוש המשלחת מדנים בין אחים.

מעתה אף אנו נאמר, כי גם חטא שבין אדם לחבירו - שורשו בחוסר קרבת אלקים. ועל כן כאשר בא קין והתפלל לפני ה', עשתה תפילתו מחצה, כי מלבד מה שכיפר על עצם חטאו שבין אדם למקום, כיפר גם על חלק ה'בין אדם לחבירו' שבינו ובין המקום. ומכל מקום - חצי מן החטא לא נתכפר, כי אמנם זכה למחילה על החטא שבין אדם למקום, אולם עדיין היה לו לכפר על החלק שבין אדם לחבירו.

(מתוך "עינים מאירות" להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

- קדשת לוי** | הבורא יתברך חפץ תמיד ומתענג להיטיב לישראל א
באורו של חמה | שבת זו הכנה ומשפיעה לר"ה | תשוקה וגעגועים לתקיעת שופר א
מאור ושמע | הזכיה בדין תלויה בחזרה בתשובה ואין לבטח בתפלת הצדיק או במעשים טובים ב
לקוטי שיעור | על ידי שלמות ההכנה בחדש אלול נפעלת ההמשכה החדשה של תשרי ב
לקוטי הרמ"ל | האדם עלול לטעות ולראות את גדלת עצמו ולא את גדלת הבורא ג
חמדת דוד | התבטלותם והתמסרותם של צדיקי הדורות עבור כל אחד מישראל ג
מהר"י מפעלזא | באור כיצד אפשר לקיים מצות התשובה בשמחה ג
דברי יחזקאל | אפשר לתקן פגם הברית ד
לקוטי תורה | שלמות הנפש תלויה בקיום כלל המצוות ד
בינת ישראל | אל ימתין בעשיית צדקה עד שיזדמן לו משהו נדיר ושמיימי ד
מחשף הלכון | רמז לתקון הוצאת ספר תורה בליל יום כפור ה
אמרי קדוש | בשבת קל לשוב בתשובה | טעם לאמירת הסליחות במוצאי שבת מיד אחר חצות ה
מקור ברוך | טעם אמירת סליחות במוצאי שבת ה
מהר"ד בפעלזא | גם כאשר אינו יכול לכונן בתפלה פראוי יתאמץ להתפלל כפי יכולתו ומשמים יסייעוהו ה
לקוטי מוהר"ן | אפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה נמצא השם יתברך ו
מבשר טוב | בזמן עקבתא דמשיחא כל ישראל בבחינת פעלי תשובה ותקונים גבוה מאד ו
גנת נוי | ה' צוה את התורה לכלל הקבוצות בעם ישראל ו
מאזני צדק | התגירות הגרים בזכות שמושם אצל הצדיקים ז
טללי אורות | התעוררות לתשובה מכח הפת קול ז
וידבר משה | קיים המצות על ידי התשוקה לעשותם ולמוד דיניהם בתורה ז
זכרון סופרים | כונה בעשיית המצוות ז
משאת בנימין | שלשת דרכי התשובה ז
לחם אשר | רבוי העשין על ידי פונת המצוות ז
שיר חדש | הליכת משה רבנו למחנה ישראל למען יתאספו כלם אליו ז
חדות יעקב | פטירת משה רבנו במדבר כדי שלא יעשהו אלוה בארץ ישראל ח
הין צדק | פפרת המקום על הרהור מדותיו בזכות שמירת השבת ח
שמן למנוחה | פפרת העונות בכח שמירת שבת ח
נפש יהונתן | מכח שמירת השבת מוכח שישראל נחשבים כבנים למקום ומועילה להם התשובה ח
מעשי צדיקים י
ספיר ויהלום | הארה חסידיית מן הפרשה יב

לרכישת ספרים מרוכזת ולמוסדות:
חוישי: 052-71 10200 | עזרא: 052-71 10900

קו מענה הלכה
02-803-9999
או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מחברים
הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים
שירות למייל האישי | להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

נושאים בפרשת נצבים וילך

הכנה לראש השנה

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א
הבורא יתברך חפץ תמיד ומתענג
להיטיב לישראל

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם (כט ט). ובו יבאר הגמרא (ר"ה טז) אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, אמרו לפני זכרונות כדי שתעלה זכרונכם לפני לטובה.

כי הפלל הוא הבורא ברוך הוא דרכו להיטיב ובפרט לישראל, וזה רצונו כשמשיפע טובות וברכות לישראל עמו, וחס ושלום כשישראל אינם ראויים להשיפע עליהם טובות, אין זה רצון הבורא ברוך הוא, אדרבא, רצון הבורא ומתענגו כשמשיפע טובות על ישראל, והם ראויים להשיפע עליהם כל הטובות והברכות, וחס ושלום להפך אין זה רצון הבורא

רצון הבורא להשיפע טוב לישראל הוא בחינת פנים | באור אמרו 'לפני' מלכיות וכו' כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה

והפלל הוא, דבר אשר הרצון רוצה בזה, הבחינה הזאת נקרא פנים, ואשר אין הרצון רוצה בזה נקרא אחור. וזהו הרמז בגמרא אמרו 'לפני' מלכיות, שמה שתמליכו אותי יהיה בבחינת פנים. וזהו אמרו 'לפני' זכרונות, והזכירה תהיה 'לפני', בבחינת פנים ולא בבחינת אחור, ועל ידי זה כדי שתעלה זכרונכם לפני לטובה, כי בזה שאני משיפע טובות רצוני בזה להשיפע עליכם טובות כדי שתהיו בבחינת פנים, וזהו כדי שתעלה זכרונכם לפני, בבחינת פנים לטובה, שרצוני בזה על הטוב להשיפע.

אתם נצבים היום לפני ה' - בבחינת פנים

וזהו הרמז בפסוק אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אתם היום לפני ה' בבחינת פנים. וזהו 'אלהיכם', כי המדה המשיפע טובות לישראל המדה הזאת נקרא 'אלהיכם', כלומר בזה שאתם נצבים היום לפני ה' בבחינת פנים, על ידי זה ישפע עליכם כל הטובות הנרמז במלת 'אלהיכם' פנ"ל, כי מלת פנים הוא מלשון פונה, ובה טובות השם יתברך, שרוצה לפנות לעמו ישראל לטובה, אבל בהרעה אין רוצה השם יתברך, נקרא אחור, שאין השם יתברך פונה לזה:

באורו של חמה

רבי חיים מאיר מוויז'ניץ זיע"א
שבת זו הכנה ומשיפה לר"ה | תשוקה
ונענועים לתקיעת שופר

ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו כלל אשר אנכי מצוך היום (ל ב). ימים הנוראים מתקדמים ובאים, שבת זו היא כבר הכנה ומשיפה לראש השנה. ויש לומר בפרוש הפתוח, 'שבת' אתון 'שבת', ונוטריקון תקעו בחדש שופר (תהלים פא ד). עד הנה אלקיך בגימטריא הראשי תבות נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות הוי"ה (שם פד ג), שיש כבר עכשו תשוקה ונענועים וצמאון נפש לשופר.

ושמעת בקלו - תפלה בנעימת הקול ואומר הפתוח: ושמעת בקלו כלל אשר אנכי מצוך היום, 'קלו' נוטריקון ו'הודו לזכר קדשו (תהלים ל ה), 'היום (איוב א ו) דא ראש השנה' (וזה ח"ב לב), בשעה שאמה ממליך את השם יתברך ואתה מזמר 'היה עם פיפות', ואומר ויתמלך אתה הוא ה' אלקינו מהרה לבדך, תאמר בקול שישמעו אותך הנינו בנעימת הקול ולא בלחש].

מעשה ברבי מרדכי חנא פוקס זצ"ל
היה פעם אצל אונזער אים פאר-געסליכער [=הבלתי נשכח] רבי מרדכי חנא [פוקס] ז"ל שנסע לשבת באיזה שבת יחד עם אבי הקדוש זי"ע בעירה פלזנית, ורבי מרדכי חנא הרי היה מתפלל בשאגת ארי בכח גדול, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות כח): 'עד שיתפקקו כל חליות שבשרה'. והוכא בשל"ה הקדוש במסכת ראש השנה (פרק נר מצוה אות ג) בענין עשית התשובה.

ונגש ארבענטער דייטש [=אשכנזי מסדר] ואמר לחברו על רבי מרדכי חנא: היתכן שהוא צועק כל כך בתפלה, למה צריכים זאת. ענהו חברו: 'אתה לא מכיר מי הוא רבי מרדכי חנא'. ואחר כך נגש זה האחרון אלי ואמר לי: 'אכן אני נחתי לו את מנתו... והסברתי לו את רבי מרדכי חנא לע שלנו, אנחנו מכירים אותו, אבל צווישען אינו געשמוסט, ס'איז דאך א מוסע ואף צי מאכין אזאלעכע קראוואלין אין גאט'ס האזע [=ביני ובינך (אממקה)], הרי זה דבר מגנה לעשות צעקות כאלה בבית ה'...

הפטיר רבנו בלשון צחות ותמיהה: 'ער, פאר שטייט ווער רבי

מרדכי חנא איז. ער, ווייטט וואס טייטש דאווענען' [=ה'דייטש' הנ"ל (האחרון), וכי הוא מכיר מי הוא רבי מרדכי חנא (כמו שאמר: 'אנחנו מכירים אותו')]. וכי הוא מבין משמעותה של תפלה' (כלומר: גם הוא עצמו בכלל לא מבין מי הוא רבי מרדכי חנא)...

תפלתם של הרה"ק מסטרליסק ורבי יעקב קאפיל חסיד זיע"א בהתלהבות ורשפי אש

הרב הקדוש רבי אורי סטרעליסקער זי"ע הסתובב אל אנשיו ואמר 'דאוואי זשארע', ופרושו: 'גיט'ן פייער' - נתנו אש, שאם העומדים מסביב מתפללים בחמימות, יש כח גם בבעל תפלה להתפלל בחמימות.

היה פעם אצל איזה אדם מודרני שנקנס לבית הכנסת, והבחין באחד המתפללים שמנענע עצמו בעת תפלתו, נגש אליו ושאלו: 'האם אתם פענודל אוהר' [=שעון מטוטלת]. שסבר שאסור להתנענע... זקני הקדוש רבי יעקב קאפיל חסיד זי"ע התפלל אצל הבעל שם טוב הקדוש זי"ע ולמד ממנו איך להתפלל בחמימות.

וכך המנהג בינינו ובין החסידים און אלע יודן, כל אחד כפי מנהגו [להתפלל בחמימות]. והאם נמצא עוד אצל כל האמות, אשר מתפללים כמנו 'מיט טרערען', 'פריילעכע טרערין' [=בדמעות שליש, בדמעות מתוך שמחה]. וזהו 'ושמעת בקלו', שתתפלל בחיות והתלהבות וישמעו קולך בעת התפלות בראש השנה.

למוד התורה בחיות ובנעימה ובנענוע האברים

וכמו כן לגבי למוד התורה, צריכים ללמדה בחיות ובנעימה ובנענוע האברים, כמו שמצינו הפרשת השבוע (שהפסוק קורא את התורה 'שירה' ו'נעימה' כתבו לכם את השירה הזאת (לא יט)), שהתורה צריכה להיות כ'שירה'. וכן מצינו בגמרא מגלה (לב) 'כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הפתוח אומר' וכו', שהלומד ללא נעימה וזמרה, הרי זה כגוף בלי נשמה וכו'.

משה רבנו הדרין את בני ישראל כיצד אומרים 'אין קצבה' ו'היום תאמצנו'

וזהו מה שכתוב בפרשתנו ויכתב משה את השירה הזאת וילמדה את בני ישראל (לא כב), משה רבנו כתב לבני ישראל

על ידי שלמות ההכנה בחדש אלול
נפעלת ההמשכה החדשה של תשרי

העבודה דאלול הרי היא הכנה על תשרי. בחדש אלול יש לתקן את המעשים של השנה שעברה, ולפעל בעצמו 'אחת שאלתי' (תהלים כו ד) – שניצא מכל עניני הפרטים. ועל ידי הענין ד'אחת שאלתי' בחדש אלול נעשית אחר כך ההמשכה החדשה דתשרי, 'לך לבדך ואין לזרים אתך' (משלי ה יז) [ר"ת אלול], שנה טובה ומתוקה בכל המצטרף לו.

באלול נרמז 'תורה עבודה וגמילות חסדים'

וזהו הטעם שבכתב 'אלול' נרמזים כל הג' קנים דתורה עבודה וגמילות חסדים:

אלול – ראשי תבות 'אנה לידו ושמתי לך' (שמות כא ג), דקאי על קו התורה, שהרי התורה היא מקלט מיצר הרע, כמאמר ר"ל (מכות י).

אלול – ראשי תבות 'אני לדודי ודודי לי' (שה"ש ו א), שהוא קו העבודה, תפלה.

אלול – ראשי תבות 'איש לרעהו ומתנות לאבנים' (אסתר ט כב), שהוא קו דגמילות חסדים.

ההקדמה להנ"ל הוא עבודת התשובה

יסוד והקדמה לכל קנים אלו – הוא עבודת התשובה, המרמזת בראשי תבות ד'אלול' – (ומל הנה אלוד) את לבבך ואת לבב (נרצף) (ל ו), שזהו היסוד לכל הקנים. ועל דרך מורה אני לפניך שאומרים בתחלת עבודת היום, שפונה להקדוש ברוך הוא, וענין זה מגיע עד 'לפניך', דלא אתרמיז בשום אות וקוץ, שזהו ההקדמה לכל הקנים.

ועל ידי העבודה דתשרי אלול באים להגאולה, שענין זה נרמז בראשי תבות 'להנה ויאמרו לאמר אשינה' (שמות טו א), ראשי תבות אלול.

מעלת שבת לפני תשרי

כל זה הוא כללות העבודה דתשרי אלול – ההכנה לתשרי. והעקר בזה הוא בשבת שלפני תשרי, שמיניה מתברכין כולי יומין דהשבויע (וזהו ח"ב פת), ויום ראש השנה בכלל, שבת מברכין – למעלה – דתשרי (חלק ב עמ' 395-396):

ונענה להם השועל שהוא הפקח שבחיות, אני אלך לפניכם לפנים את המלך בעד כלכם שאני יודע שלש מאות משלים לפיסו בהם, ובטחו החיות בדבריו והלכו אחריו והוא לפניהם.

וכשהלך לפניהם דרך פרסה או יותר, החזיר פניו אליהם ואמר להם תדעו שנשכחו מאתי מאה מהמשלים, והשיבו לו שיתפקו ביתר השני מאות. וכשהלך עוד מעט אתם, אמר להם הנה שכחתי עוד מאה, והשיבו שיתפקו גם המאה שנשארו לו.

וכיון שהגיע אתם קרוב לחצר המלך, אמר להם תדעו שכבר שכחתי כל המשלים, ומעתה תעזרו את עצמכם, וכל אחד יבקש על נפשו מלפני המלך אולי יתמלא רחמים עליו להטות אליו חסד ועלי אין לכם להשען עתה.

באור הנמשל

והנמשל מובן מאליו, שהגם שהצדיק הוא עומד בפרץ בעד עם בני ישראל, והוא המקרבן להכניסן תחת כנפי השכינה ומביאם קרוב לחצר המלך, מכל מקום בהיותם קרוב להיכל המלך הוא מודיעם שהדבר העקרי תלוי רק בהם – לפנים את מלך מלכי המלכים בתשובה שלמה ובתפלה ובתחנונים.

משה רבנו אמר לעם ישראל שלא יבטחו בתפלותיו כי העקר הוא תפלת עצמם

וכן משה רבנו עליו השלום, אחרי אשר נהלם כל ימיו וקרבן אל השם יתברך, לסוף אמר להם שאל יבטחו בזה שהתפלל עליהם עד היום שכבר נתרצה להם השם יתברך מכל וכל ואינם צריכים עוד לבקש בעצמן ולהתחנן לפניו יתברך, כי עקר תלוי בתפלת עצמן להתחנן לפניו יתברך שישא עונם ויעביר חטאם כרב רחמיו.

הרמז בלשון הפסוק

וזהו שאמר לא אוכל עוד לצאת ולבוא, שאין יכלת בדי להביאכם בהיכל המלך מעתה, ולא תבטחו בי, רק ה' הוא עבר לפניך וגו' רמז להשם יתברך, הוא עובר על פשע, לכן יאות לכם שבעצמכם תחלו פניו שיעבר על פשעכם והוא יקבל ברחמים את תפלתכם:

והדריך אותם כיצד לשיר בלמוד התורה ובתפלה. למד אותם כיצד אומרים: 'אין קצבה', 'היום תאמצנו'. והרי אכן ראינו כמה וכמה יהודים זלגו דמעות מעיניהם בשעה שאמרו 'עשה למען שמך'. 'כשלוש מדים בכל השבוע וכשבא ליל שבת קדש מזמרים' 'לקל אשר שבת', 'רננו צדיקים', זהו גוף עם נשמה.

סגלת התפלה בחמימות בראש השנה
לכל ימות השנה

והנה איתא בגמרא (ב"ב קמז): 'אמר רב זביד האי יומא קמא דריש שתא אי חמים כלה שתא חמימא אי קריר כלה שתא קרירא'. לרמז שאם מתפללים בראש השנה בחמימות ובתשובה ובבגדונים ובכלות הנפש, יתפלל כך כל השנה וכו'.

ופעם פרשתי הפסוק 'אז ירננו כל עצי יער לפני ה' כי בא פי בא לשפט הארץ' (תהלים צו יב-ג), שלפני יום הדין והמשפט, הסגלה לזכות בדין הוא לשיר להשם יתברך. ויהיה לנו א געבענטשט יאהר [=שנה מברכה] אמר:

מאור ושמש

רבי קלונימוס קלמן עפשטיין זיע"א

הזכיה בדיו תלויה בחזרה בתשובה ואין לבטח בתפלת הצדיק או במעשים טובים

ויאמר אלהם וגו' לא אוכל עוד לצאת ולבוא וגו' ה' אלוקיך הוא עבר לפניך וגו' (לא ב-ג). הנה על פי פשוטו יש לפרש, שהורה לנו לעורר לבבות עם בני ישראל בימים האלה ימים הנוראים הממששים ובאים שהם עת משפט לאלהי יעקב.

לכל יהיה נכון לבו בטוח בתפלת הצדיק אשר הוא חוסה בצלו שפגיע בעדו, או לבטח באיזה מצוה שעשה שעל קדה תצא כאור משפטו. כי אין הדבר תלוי אלא בו, לשוב בתשובה שלמה ולשפף שיחו לפני בעל הרחמים בתפלה ובתחנונים שישבו וירחמיהו ויקבל תשובתו, כי מינו פשוטה לקבל שבים.

משל מהחיות שגלו אל השועל לרצות את המלך

כמובא על זה משל נאה במדרש (ב"ר עה ז), שהאריה המלך שבחיות קצף על עבדיו החיות כלם, והיו זוחלים ורועדים מאימת קצפו, ולא היו יודעים האידן ישאו פנים לבא לפני המלך ולהתחנן לו שיסור קצפו מעליהם.

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א

פרשת נצבים

אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אליך ומשם יקחך (ל ד)

לקוטי הרמ"ל

רבי משה לייב מסאסוב זיע"א

האדם עלול לטעות ולראות את גדלת עצמו ולא את גדלת הבורא

איני יודע פרוש הלשון של 'בקצה השמים'. אבל הפרוש הוא כזה, שהאמת הוא האדם צריך תמיד לראות גדלותו של הבורא. נמצא יראה תמיד שפלותו, ויראה תמיד בעיניו שהוא קטן שבכלם ולא יוכל לומר שום גנות על חברו.

אבל איש דאינו משפל, רואה תמיד גדלות שלו ושוכח גדלות הבורא, ואינו שנה לכל נפש, וטועה וסובר שהשמים שרואה מרחוק הוא קצת, מחמת שכחה מגדלות הבורא יתברך.

בכל זאת מסייע הבורא לאדם לשוב בתשובה והרמז בלשון הפסוק

רק שהשם יתברך הוא מלא רחמים וחסדים הגדולים, שרואה תמיד שיוליכם בדרך הישר ולחזור מדרך העקש. וזהו שאמר הכתוב **אם יהיה נדחך בקצה השמים** שפך תהיה סובר מחמת שכחה וטעות – אשר השמים הם בקצה, מפל מקום משם יקבצך, וד"ל:

ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ וגו' (כי אתה תבוא את העם הזה - 'ארי את תיעול עם עמא הדיו, משה אמר ליהושע זקנים שבדור יהיו עמו, הכל לפי דעתו ועצתו. אבל הקב"ה אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם, תביא על כרחם, הכל תלוי בך, טל משל והך על קדקדו, דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור, רש"י) (לא ו)

חמדת דוד

רבי דוד צבי מנייטאקט זיע"א

התבטלותם והתמסרותם של צדיקי הדורות עבור כל אחד מישראל

כי אתה תבוא. ונפרש רש"י ו"ל: הרי את תיעול וכו'. הנה הצדיקים שבדורות הראשונים היה בהם כח התבטלות, דהינו שבטל עצמו לגמרי בשביל אחד

מישראל ולא היה מניח אותו עד שקבל ממנו פעלה בעבודת הבורא יתברך שמו. ועכשו אין בצדיקים התבטלות כל כך, מפני שלפני הצדיק הוא דבר קשה.

הרמז בדברי רש"י

וזה נרמז ברש"י: כי אתה תבוא, משה אמר לו ליהושע זקנים שבדור יהיו עמו אבל הקדוש ברוך הוא אמר לו 'כי אתה תביא', בעל כרחם וכו'. טל מקל והך על קדקדו. מפני שהקדוש ברוך הוא רוצה בתקנות ישראל ומפני כך אמר לו בעל כרחם. אבל משה אמר לו ליהושע רק בדרך עצמה.

התבטלות הצדיקים עבור העם גם במחיר בטול העולם הבא

וענין התבטלות נמצא אצל מלכות בית דוד, כמאמר חז"ל (סנהדרין קו). בקש דוד לעבד וכו'. ופרוש התבטלות, אינו מן העולם הזה, אלא מן העולם הבא גם כן, כמו שמצינו אצל משה רבנו עליו השלום 'ואם אין מחני נא מספרך וכו' (שמות לב לב), שרצה לבטל את עצמו מן העולם הבא בשביל ישראל.

מכירת עולם הבא עבור בניית מקוה

ושמעתי בשם הרבי רבי אלימלך וצלה"ה כשבא למקום שלא היה שם מקוה טהרה או דבר מצוה אחרת שהיא צריך הצבור, היה מוכר עולם הבא שלו בשביל צרכי הצבור.

יש להטות און ולרצות לקבל מהצדיק

והנה בדורות הראשונים היו הצדיקים למשל כמו מלמד תינוקות, שלא אחד מלמדו מקרא ולא אחד מלמדו משנה, ולא אחד הגם שאינו מלמדו כלום מפל מקום נקרא שמו עליו שיהיה לו אימת רבי, ומפל מקום כלם מקבלים ממנו פעלה.

ועכשו הצדיק הוא כמו מי שלומד שיטת התלמוד ופלפול, ומי שיש לו רצון ומטה אוניו וחושיו לשמע, מקבל ממנו פעלה, ומי שאינו רוצה, הגם שיושב אצל הרב אינו מקבל ממנו שום פעלה.

התבטלות בה' על ידי התורה

והנה עקר העבודת בדורותינו היא להשגיח על דין תורה ועל דקדוקי סופרים, כי קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד (זוהר ח"ג עג), ועל ידי תורה מדבק עצמו בהבורא יתברך שמו:

כי המצוה הזאת (הלכה אדם מישראל שעומד לקרות בתורה כיצד מברך, כך שנו חכמים, הפותח והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה, ומנין שטעונה ברכה לפניו ולאחריה, שכתוב ברוך אתה ה' ואחר כך למדני חקיו, הרי ברכה לפניו, ומנין שטעונה ברכה אחריה, אמר רב שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן שכתוב אחר השירה וזאת הברכה, מששנה להן את התורה ואחר כך ברוך הרי ברכה לאחריה, דברים רבה ח ב) (ל יא)

מהר"י מבעלזא

רבי יהושע מבעלזא זיע"א

באור כיצד אפשר לקיים מצות התשובה בשמחה

שמעתי מפי קדש הקדשים רבנו מהר"י לפרש כך, דאיתא בראשית חכמה בשם הרמב"ן, שהפסוק הזה קאי על מצות תשובה, על זה אמרה התורה הקדושה לא נפלאה הוא ממך ולא רחקה הוא התשובה.

והנה אמרו ו"ל שכל מצוה צריך לקיים בשמחה, ואם כן פיון שמצות תשובה היא גם כן מצוה שבתורה, אם כן האף יכולים לקיים בשמחה, הלא עקר התשובה היא שיהיה לבו נשבר בקרבו, ולהתמרמר על גדל חטאיו. אמנם כשיחשב בלבו שאחר התשובה אז יתרפא ממכאוביו, יוכל גם כן בעת התשובה להיות בשמחה על העתיד.

מעשה יובן המדרש הנ"ל. כיון שהפרשה הזאת קאי על תשובה, ואם כן כשעולה לתורה לקרות לפניו פרשה זו וצריך לברך בשמחה, האף מברך על התורה – רצה לומר על הפרשה הזאת, הלא לא נחשב למצוה רק מתוך שמחה, ותשובה צריכה לב נשבר כנ"ל.

ומפרש המדרש 'כך שנו רבותינו, ברוך אתה ה' למדני חקיו', רצה לומר ד'ברוך אתה' הוא לשון הנה, ו'למדני' הוא לשון להבא, אלא הפנה היא: 'ברוך אתה ה'', בבחינה זו יכול אני לברך ה' פראוי, דהינו בשמחה, 'למדני חקיו', דהינו שעל ידי התשובה אצוה ללמד חקי ה' ותורתיו, כי בלא תשובה אינו זוכה לחקי ה' כמו שכתבו בספרים הקדושים, ועל כן יכול להיות גם בשעת התשובה בשמחה:

וכאור ענין זה, הגה תשובה היא בְּחִינַת רְפוּאָה, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲרָפֵא מִשּׁוּבְתֵּם' (הושע יד ה). וּכְמוֹ שֶׁהֲרֵפוּאָה

פרשת וילך

נעשה שתי הקדושים ברוך הוא במעשה בראשית.

דהנה ידוע שאצל שתיים השערים פתוחים, כלומר שהשתיים יכול לומר דעתו בכל דבר. לכן במוצאי שבת אנו מבקשים מהשם יתברך שיאריך לנו השתפות, כדי שנוכל ללכת לומר סליחות, כפי שאנו אומרים במוצאי מנוחה קדמוני תחלה, ולכן מוכן שאומרים סליחות דוקא אחר שבת קדש.

אמנם ידוע לדינא, שאם עושים דבר שהוא כנגד השתפות אזי השתפות בטלה. ולכן צריכים אנו - עתה לפני הסליחות, לראות האם אין אנו עושים דברים שהם כנגד השתפות:

חזק ונתחזק

מהרי"ד בעלזא

רבי ישכר דב מבבלזא זיע"א

גם כאשר אינו יכול לכוון בתפלה כראוי
יתאמץ להתפלל כפי יכולתו ומשמים
יסיעוהו

כי המצוה הזאת וגו'. לא בשמים הוא וגו'. ולא מעבר לים הוא וגו'. כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו (ל יא-ט).

בתרגום יונתן פתחו פומכון למהי הגיין בהון ברירו לבכון למעבד יתהון. ויש להבין הפונה בזה. גם יש לדקדק למה כתב מקדם 'בפיך' ואחר כך 'ובלבבך', דהרי הסדר הוא מחשבה דבור מעשה, אם כן מחשבה קדם למעשה, ולמה כתב כאן להפך.

אמנם אבי [מהר"י] ז"ל היה אומר, דהנה מבאר בספרי תלמידי הפעל שם טוב ז"ל וספרי יראים שכל המצות ומעשים טובים צריכין לעשות בלב נקי ובכונה, כמאמר הכתוב 'נשקו בר' (תהלים ב יב), וכמבאר בשלחן ערוך, והנעשים בכונה יותר רצוניים, ועקר בריאת האדם להתפלל ולומר שירות ותשבחות לפני המקום.

ואם האדם אינו יכול לכוון ולהתפלל לפני המקום בלב נקי, אף על פי כן לא יחשב מה לי להתפלל ולומר שירות ותשבחות, כי לא טוב זה הדבר, רק יתאמץ

מצד ארון' שהוא השבועה והנדר, ו'מצד ברית ה' שהוא אות ברית כמשמעו:

שבת סליחות

אמרי קדוש

רבי אורי מסטריסק זיע"א
הפתיכה והפתימה של ראש השנה ויום הכפורים הקדוש הוא מתחיל מיום א' של סליחות:

שם משמאל

רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א

בשבת קל לשוב בתשובה | טעם
לאמירת הסליחות במוצאי שבת מיד
אחר חצות

בשבת בנקל לשוב בתשובה, כמו שאמרו שבת בו תשוב. דהנה באמת האדם שחטא ונעקר מכלל ישראל, איך יכול לבוא לתשובה, כי הוא רחוק מאד, אף מחמת הרצון והחשק של האדם לשוב לשרשו במקדש, על ידי זה הוא יכול לבוא לתשובה כנ"ל.

אך לזה הרצון גם כן קשה מאד לבוא, מאחר שעדין עומד מבחוץ, מאין יבוא לו הרצון. אף בשבת שהיא עת רצון, ובפרט במנחה שהיא רענא דרעוין ונפתח הרצון העליון למעלה וכמים פנים אל פנים, כמו כן נפתח אצל האדם רצון ותשובה לבואו, על כן שבת היא זמן תשובה.

ובזה יובן מנהג החסידים שמקדימין הסליחות במוצאי שבת קדש תכף אחר חצות לילה, כי כל מה שיכולין לקרב לשבת טוב יותר, מחמת שאז היא עת רחמים ורצון ושעת תשובה וכנ"ל. והבן כל זה:

מקור ברוך

רבי ברוך מסערט זיע"א

טעם אמירת סליחות במוצאי שבת

שמעתי מהרב הקדוש מבבלזא זיע"א, הטעם שתקנו לומר סליחות כל פעם מיום ראשון אחר השבת, על פי הגמרא (שבת קטז:) כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו מעלה עליו הכתוב כאלו

לקח את ספר התורה הזה ושמעתם אתו מצד ארון ברית ה' אלהיכם והיה שם בך לעד (לא כו)

מחשף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

רמז לתקון הוצאת ספר תורה בליל יום כפור

אפשר לרמז על ערב יום הכפורים שמוציאין ספר תורה ואומרים עליו 'כל נדר', ובמקום שמוכרין ספר תורה למוציאו בעת ההיא טוב לקנות אותו אפלו בממון הרבה, כי נטילת ספר תורה בעת ההיא יש בה תקון גדול לעובר על נדרים ושבועות ולפוגם באות ברית, נטילת ספר תורה באותה שעה סגולה נפלאה לתקון השבועות ולתקון אות ברית.

והטעם כי הנדר באמא והשבועה במלכות, ושניהם נקראו 'שם', וה'ספר' גימטריא 'שם', ומשום הכי כשיחבב ספר תורה ותהיה תשובה עם נטילת ספר תורה שהוא גימטריא 'שם', יבוא 'שם' ויכפר 'שם'.

וכן נמי אם פגם באות ברית, אות ברית יש בו 'שם', משום דחתום בו שם הוי"ה ושם שד"י ששניהם גימטריא 'שם', ואם פגם בו יבוא 'שם' ויכפר על פגם אות ברית שחתומים בו שני שמות שהם גימטריא 'שם'.

תקון פגם שבועות ונדרים ואות ברית

וזהו שרמז כאן לקח את ספר התורה הזה, לקח את ספר התורה הזה עם הכולל גימטריא 'זה בערב כפור בהתר נדרים', דהינו הוי זהיר לקח ספר תורה אפלו בממון הרבה בערב כפור בעת התרת נדרים, וזהו לקח את ספר התורה הזה, דהינו קנה אותו אפלו בממון הרבה בעת התרת נדרים. ותדע שיש בו סגולה נפלאה לתקן את אשר פגם בנדרים ושבועות ואות ברית כאמור.

וזה שאמר ושמעתם אתו מצד ארון ברית ה' אלהיכם, ארון רומז לפגם השבועה והנדרים, שהשבועה היא בארון, ומלת 'ארון' גימטריא 'נדר' עם שלש אותיותיו, 'ברית ה' רומז לאות ברית.

וזהו ושמעתם אתו, דהינו לקיחת ספר תורה בעת הזאת מתקן מה שפגמת בנדרים ושבועות ובאות ברית, וזהו 'מצד ארון ברית ה'', דהינו מתקן מה שפגמת

בבחינת בעלי תשובה ותקונים גבוה
מאד

לולי דמסתפינא, הייתי אומר שבזמנים הללו יכולים בני ישראל להעלות אפלו מזמנים קודמים. מפיון שבזמן הזה כתב בספר הקדוש אור לשמים (פרשת ד"ה ושב) בשם הקדוש בעל הנעם אלימלך, שכל ישראל הם בחינות בעלי תשובה. וזה לשון קדשו:

ושוב ה' אלהיך את שבותך וגו' (ל א). נראה לבאר על פי מה ששמעתי מנכבד אדמו"ר מורנו הרב רבי יעקב יצחק זצלה"ה, ששמע מרבו הרב האלהי מורנו הרב רבי אלימלך זצלה"ה, שבדורנו כלם נקראים בעלי תשובה, והשם יתברך ברוך הוא ברב רחמיו מקבל אותנו בתשובה. אבל לאדם הוא מר בתחלת התשובה, כי מתחלת עם יראה, אבל הקדוש ברוך הוא נותן אחר כך לאדם אהבה ושמחה שיהיה 'וגילו ברעדה' (תהלים ב יא). וזה פרוש 'ושב ה' אלהיך את שבותך', התשובה שלך יתפך השם יתברך שיהיה באהבה ושמחה. וזהו 'ורחמך ושב וקבצך מפל העמים', ועל ידי זה נזכה במהרה לקבוצ גלויות, ודו"ק.

ואם כן לפי זה הוא זמן של בעלי תשובה, זמן התורה לתשובה ודברים שאינם מתקנים. ובפרט בזמנים נמוכים וקשים של בעלי תשובה, בזה מתקנים הרבה מאד, וכבוד ה' הסתר דבר' (משלי כה ב), מה שאי אפשר היה לתקן בזמנים קודמים הגבוהים. ולכן ישנה התגברות גדולה של הסטרא אחרא בעקבתא דמשיחא, שהם זמן בעלי תשובה וזמנים נמוכים, משום שמתקנים הרבה מאד יותר מדורות קודמים (אם שמע תשמע עמ' קו):

הסתרה, דהינו שהסתרה בעצמה נסתרת ממנו, דהינו שאינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו ואי אפשר כלל למצא אותו, מאחר שאינו יודע כלל מהשם יתברך.

וזה בחינת 'ואנכי הסתר אסתיר' (לא יח), דהינו שאסתיר ההסתרה, שלא ידעו כלל שהשם יתברך נסתר. ואזי בודאי אינו יכול למצא אותו יתברך, מאחר שאינו יודע כלל שצריך לבקש אותו יתברך, כי אינו יודע כלל שהשם יתברך נסתר ממנו, כי ההסתרה בעצמה נסתרת כנ"ל.

אבל באמת אפלו בכל ההסתרות, ואפלו בהסתרה שבתוך הסתרה, בודאי גם שם מלכש השם יתברך. כי בודאי אין שום דבר שלא יהיה בו חיות השם יתברך, כי בלעדי חיותו לא היה לו קיום כלל. ועל כן בודאי בכל הדברים, ובכל המעשים, ובכל המחשבות, מלכש שם השם יתברך בכיכול.

ואפלו אם חס ושלום, עושין דבר עברה, שהוא שלא כרצון השם יתברך, עם כל זה בודאי יש שם חיות השם יתברך, אף שהוא בהעלם ובצמצום גדול. והתורה היא החיות של כל דבר, נמצא שבכל הדברים, ובכל המחשבות, אפלו מחשבה דבור ומעשה של עברה, חס ושלום, יש שם גם כן התלבשות התורה, אף שהוא בהעלם ובצמצום גדול, בבחינת הסתרות (ח"א תורה נו):

מבשר טוב

רבי בן ציון מביאלא זיע"א

בזמן עקבתא דמשיחא כל ישראל

בכל אפן שיכול, וכשיעשה כן ממילא נותן לו ה' הכנה בכונה רצויה ומטהר את לבבו, כמאמר הכתוב 'והכן לבכם אלי' (פי מצדנו קשה מאד לטהר את לבבנו, כתפלת דוד המלך עליו השלום 'תאזננו עינים שמעתי ה' תכין לבם תקשיב אזנך' (תהלים י י), הינו אם אין להם הכנה, אתה ה' תכין לבם).

וזה פרוש הכתוב 'כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך', הינו מקדם בפיך החיוב להתפלל כפי יכלתך, ואם כן יוכלבך לעשותו, הינו ממילא יטהר הקדוש ברוך הוא לבבך ויתן לך הכנה הראויה לכון על צד היותר טוב.

וזה הפרוש בתרגום יונתן 'פתחו פומכו', הינו מקדם פתחו פיהם בתפלה ובתחנונים כפי יכלתם, 'ברירו לבכון', וממילא יטהר הקדוש ברוך הוא את לבכם ויתן לכם הכנה הראויה, ויהיה כאלו עשיתם באפן היותר טוב. ויהי רצון שיחקבלו מעשינו לרצון לפני ה' ויטהר אותנו ונוכל להתפלל בפונה הרצויה:

לקוטי מוהר"ן

רבי נחמן מברסלב זיע"א

אפלו בהסתרה שבתוך ההסתרה נמצא השם יתברך

יש שני הסתרות. וכשהשם יתברך נסתר בהסתרה אחת, גם כן קשה מאד למצאו, אף על פי כן, כשהוא נסתר בהסתרה אחת, אפשר ליגע ולחזור עד שימצא אותו יתברך, מאחר שידע שהשם יתברך נסתר ממנו.

אבל כשהשם יתברך נסתר בהסתרה תוף

אוצרות גאוני הדורות

וכן כדי שלא יאמרו הצעירים שהם צעירים והשטן מתחזק עליהם, ואין להם אפשרות לעשות מצות, על כן אמר "טפכם". וכן כדי שלא יאמרו הנשים שהן טרודות בגדול הבנים ובעבודת הבית, ועל כן פטורות, על כן אמר "נשיכם". וכן כדי שלא יאמר הגר שהוא גר שנכנס לעם ישראל ואינו מחייב בתקף במצות, על כן אמר "וגרך". וכן כדי שלא יאמרו חוטבי העצים ושואבי המים שהם טרודים בעבודתם הקשה, על כן אמר "מחטב עצים עד שאב מימך".

(באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

בעם ישראל כדי לודא שכל אחד מישראל ידע שהוא מחייב בשמירת התורה ועשיית המצות, ולא תהיה לו טענה שהוא פטור משמירת התורה והמצות. ועל מנת למנע טענה מצד כל קבוצה שהיא פטורה או שאינה מחייבת במצות, התורה פרטה את כל הדרגות בעם ישראל.

כדי שלא יאמרו הזקנים שהם תשושי כח, על כן אמר "זקניכם". וכן כדי שלא יאמרו השוטרים שהם טרודים בשמירת הסדר, והעושה מצוה פטור ממצוה, על כן אמר "ושטריכם". וכן כדי שלא יאמרו פשוטי העם שאין להם זמן, כח או כסף לקיים מצות, על כן אמר "כל איש ישראל".

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל. טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עצים עד שאב מימך (כט ט)

גנת נוי

רבי ג'ינו ג'אן זצ"ל

ה' צוה את התורה לכלל הקבוצות בעם ישראל

יש להבין, מדוע התורה פרטה את כל הקבוצות בעם ישראל, היה מספיק לומר "אתם נצבים היום כלכם", כדי שיהיה ידוע שהדבר שייך לכל עם ישראל. **ויש** לבאר, כי ה' פרט את כל הדרגות

וגרד אשר בקרב מחניד מחטב עציד עד
שאב מימיו (כט י)

מאזני צדק

רבי מנחם מנדל שפירא זצ"ל

התגירות הגרים בזכות שמושם אצל
הצדיקים

נראה בס"ד דבכאן רמזה התורה מה
שראיתי בספר 'תשובה שלמה'
(ממה' הרב דק"ק ווישק שליט"א אות ח"ט), שכתב
וזה לשונו: ושמעתי שערל אחד היה חוטב
עצים אצל החלון של מרן הנודע ביהודה,
והוא היה אומר אז תהלים, והיה בהתלהבות
גדול כל כך עד שנכנס קדשה גדולה
באותו הערל, והתגיר את עצמו. וזהו
שאמר הכתוב וגרד אשר בקרב מחניד מחטב
עציד, רצה לומר מסבה שהיה עוסק וחוטב
עציד נעשה גרד.

ונתן ה' אליהו את כל האלות האלה על
איביו ועל שגאיד אשר רדפו. ואתה
תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל
מצותיו אשר אנכי מצוך היום (ל טז-יז)

טללי אורות

רבי משה אורי קעלר זצ"ל

התעוררות לתשובה מכח הבת קול

יש לפרש המשך הכתוב על פי דאיתא
במפרשים על הפסוק (ישעיה י ה) 'אשור
שכט אפי', דהאמות שרודפים את ישראל
יש להם טענה לזכות בזה שרודפים את
ישראל, שגורמים להם שעושים תשובה
על עונותיהם, כדאיתא בדברי חז"ל (ירושלמי
תענית פ"א ה"א) אני מצמיד עליהם מלך קשה
כהמן, אמנם באמת אין זו טענה כלל,
דהם אין פונתם ברשעותם להחזיר ישראל
בתשובה כלל.

והנה איתא בגמרא (זוה"ק ח"ג קכו). בכל
יום בת קול יוצא מהר חורב שובו
בנים שובכים. ואיתא בשם האר"י הקדוש
זלה"ה דהגם שאין מי שישמע הבת קול,
אולם ההרהורי תשובה שמתעוררים באדם,
המה באים מכח הבת קול, ואף על גב
דאיהו לא חזי, מנליה חזי.

וזה אמר ונתן ה' אליהו את כל האלות וגו'
על איביו ועל שגאיד אשר רדפו,
ואין להקשות מדוע נתן עליהם הקלות
מחמת הרדיפות, הא גורמים בזה שישאל
חוזרים בתשובה, על זה אמר דאין צריך
להם, וישקילא טיבותא וכו', כי ואתה תשוב
ושמעתי בקול ה' אליהו, הינו על ידי הבת
קול שיוצא מהר חורב. [בשם רבי אליעזר
דוד גרינוולד זלה"ה אב"ד סאטמאר]

**כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך
לעשתו (ל יד)**

וידבר משה

רבי משה פולק זצ"ל

קיום המצות על ידי התשובה לעשותם
ולמוד דיניהם בתורה

יש לפרש כלפי המצות שאין נוהגים
בגלות ואי אפשר לקיים, אמנם זה
שקר, כי כל העוסק בפרשת עולה וכדומה
וחושב מתי תבוא לידי ואקיימה נחשב לו
כאלו קיים. וזה שאמר המצוה אשר אנכי
מצוך היום לא נפלאות ממך גם בזמן הגלות,
כי קרוב אליך הדבר מאד 'בפיך' כשאתה
שונה בפיך, כמו שנאמר (הושע יד ג) 'ונשאלמה
פרים שפתינו', ובלבבך לעשתו, דהינו
שתחשב בלבבך אם תזכה ותבוא לידי
תקיימה, אז נחשב כאלו קיימת.

זכרון סופרים

רבי אליעזר ישראל מרדכי סופר זצ"ל

פונה בעשית המצות

בעשית המצוה צריך פונה לקיים מצות
בוראנו יתברך שמו כי מצוה
צריכה פונה, וזה מן המבחר להתבונן
בטעם המצוה באותן מצות שמפרש בהם,
כגון בספה ציצית תפלין זכר ליציאת
מצרים וכי האי גונא, ולכן תקנו חז"ל
ברכה למצוה להמציא מפיו, כדי שעל ידי
זה יתעורר לבון פונות הראויות למצוה זו
ויתעוררו רעיוניו, וזהו גם כן ענין תפלת
'לשם יחוד' וכו' שתקנו בהרבה מצות
וכו'. וזה שאמר בפיך ובלבבך, על ידי
שהוצאת מפיו יתעורר לבבך לחשב
מחשבות ראויות, ולעשות פעלת המצוה
בשלמות.

משאת בנימין

רבי בנימין מסיקצי דידי זצ"ל

שלשת דרכי התשובה

יש לבאר את הפסוק, שבא לרמז על
דרך עשית התשובה, שצריכה להיות
במחשבה, בדבור ובמעשה.

במחשבה, שהוא שרש התשובה, על
האדם להתחרט חרטה גמורה
ושלמה על כל עונותיו וחטאיו, ולקבל על
עצמו שלא לחזור עוד לאותם מעשים.
בדבור, מתבטאת התשובה במצות הודוי,
שבה מתודה האדם בפיו על חטאיו. במעשה,
הוא "לעשתו", שמשמעותו בצוה הדבר

בפעל, מתקיימת התשובה על ידי עסק
התורה וקיום המצות. שהרי עקר התשובה
הוא לנטוש את דרך החטא, ולקיים תחיתו
מעשים טובים, אשר יביאו את האדם
למדרגה גבוהה יותר מעליתו הראשונה.

לפיכך, הפסוק "כי קרוב אליך הדבר
מאד" מתייחס למצות התשובה,
אשר אינה תלויה בדבר שאינו בהשג יד
האדם, אלא בפיו, בלבבו ובמעשיו. והטעם
שהקדים את הדבור למחשבה בפסוק "בפיך
ובלבבך" באה להורות כי על ידי הודוי
בפה, האדם יכול לעורר את החרטה והפונה
הנדרשת בלב. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

**כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך
לעשתו. ראה נתתי לפניך היום את החיים
ואת הטוב ואת המות ואת הרע (ל יד-טו)**

לחם אשר

רבי אשר אנטיל יהודה מילר זצ"ל

רבי העשין על ידי פונת המצות

על פי מה שכתב המהרש"א (מכות כג):
נמנו העשין וראו שרבו לא תעשין,
גמרו שטוב שלא נברא. וכתבו הספרים
הקדושים דבכל זאת יש עצה, שיקים
המצוה בכונה, אז ה' מצוך מחשבה טובה
למעשה, והוי ב' פעמים רמ"ח העשין,
ורבו על שס"ה לא תעשין.

ומעתה זה שאמר כי קרוב אליך הדבר
מאד, הוא קיום המצות, כמו
שפתח בריש הפרשה 'כי המצוה הזאת'
וגו', בפיך ובלבבך לעשתו, דהינו אם תקיים
גם במחשבה ובכונה שבלבבך, אז לא
תאמר עוד שטוב שלא נברא וטוב מותר
מחייך, אלא ראה אז שאני נתתי לפניך היום
את החיים ואת הטוב, דהינו החיים הוא
טוב, כי אז יהיה טוב שנברא, ורק את
המות ואת הרע, דהינו רק המות הוא רע,
כי במתים חפשי מן המצות, אבל החיים
דהינו הבריאה שלך בודאי הוא טובה.

**וילך משה וידבר את הדברים האלה אל
כל ישראל (לא א)**

שיר חדש

רבי שמואל יעקב ראטה זצ"ל

הליכת משה רבנו למחנה ישראל למען
יתאספו כלם אליו

רבו הפרושים על מלת וילך משה להיכן
הלך, ובשום דבור לא נאמר וילך,
וכאן נאמר וילך, ומהלה להשי"ת פרשתי

נמצא דעל ידי שופר אנו ממליכים שמו תברך שמו על כל העולם כלו, וממילא הוא דנעקר עבודה זרה המכנה שרש פורה ראש ולענה, על פן נרמז בראשי תבות שהתקון לזה היא תקיעת שופר. ובזה יובן הטעם דבשבת אין תוקעין, דשבת גופיה אות על המלוכה של הקב"ה, וכמו שאנו אומרים 'ישמחו במלכותך שומרי שבת'.

שמן למנחה

רבי אשר אנשיל זצ"ל

כפרת העונות בכח שמירת שבת

ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו (ל ב). נראה לרמז בפסוק מנהג קדמונינו שמתחילים באמירת סליחות תכף אחר שבת, וטעם הדבר הוא, דלכאורה באיזה פנים נשפך שיחים, והאיך נפתח פה לפניך דר מתווכים, בזכרנו מעשינו הלא טובים שעשינו כל השנה.

אמנם תשובה בצרוף שמירת שבת קדש מגינא ומצלא, כמו שכתב הטורי זקב (בהקדמה להלכות שבת סימן רמב) שמכפר גם על פרתות ומיתות בית דין. ולכן תקנו להתחיל הסליחות מיד במוצאי שבת קדש, שאף אם לא עשינו כל הסגופים הראויים לכפרת העבירות, מכל מקום תשובה בצרוף שבת קדש מכפרין. ועוד זאת, כי אף אם לא שב האדם בתשובה רק בסוף השנה, אפלו הכי גדול כח השבת, ויכולה היא שתרחם, ומהני.

וזהו הרמז בפסוק והיה כי יבאו עליך וגו' 'ושבת', אותיות 'שבת', על ידי שמירת שבת קדש תגיע תשובתך עד ה' אלהיך, פרוש כאלו נגמרה תשובתך לגמרי ממש, ככל אשר אני מצוה וגו' בכל לבבך ובכל נפשך. ולא תימא, דזה דוקא בשב מראשית השנה הוא דמהני, אלא אף אם יהיה נדחך בקצה השמים, הינו בסוף השנה, גם כן ממש ימנעך ה' אלהיך ומשם יתחד ויקבל את תשובתך.

נפש יהונתן

רבי יהונתן בנימין הכהן זצ"ל

מכח שמירת השבת מוכח שישאול נחשבים כבנים למקום ומועילה להם התשובה

בפזמון: 'במוצאי מנוחה קדמנוך תחלה' וכו'. וצריך באור מהו המעלה בזה שהוא 'במוצאי מנוחה', דהינו מוצאי שבת קדש, ומה נפקא מנה בזה.

ולבי אומר לי על פי מאמר חכמינו ז"ל (שבת קה:) אמנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבד עבודה זרה. והנה הרוצה להתחיל בתשובה צריך להתחיל מקצה האחרון, וחוזר לראש עד שיתקן מקצה אל הקצה, על פן צריך הכתוב להזהיר מראש על עבודה זרה [וכו'], ועל פן תקנו לקרות הפרשיות המזהירות שלא לעבד עבודה זרה, והכופר בעבודה זרה כאלו מודה בכל התורה כלה.

ובזה יש להבין טעם לשבח שתקנו לנו הקדמונים להשכים לסליחות בימי אלול לצמד ולבקש על נפשנו, ולכל הדעות בין אם משכימים שבוע שלפני ראש השנה, או שבוע שחל בו ראש השנה, אין מתחילין רק מיום א' באשמרת הבקר, ולעניות דעתי יש לומר טעם נכון.

דהנה לכאורה באיזה פנים אנו יכולין לצמד ולבקש מלפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, וכל איש מישראל יודע מד ערכו, ורשעו נגד פניו. אמנם כבר אמרו חכמינו ז"ל (שבת קיח:), כל השומר שבת כהלכתו אפלו עובד עבודה זרה פדור אגוש מוחלין לו.

וראשית התשובה הוא צריך להיות על הרהורי עבודה זרה, והרהורי מדותיו ותברך שמו, על פן באנו לבקש בתחלה במוצאי שבת, דעל ידי זה אנו מגלים דעתנו שמודים במעשה בראשית וכופרים בעבודה זרה, והכופר בעבודה זרה כמורה בכל התורה כלה (קידושין מ.), ובשכר זאת ראוי להטות אזן ולשמע תפלותינו ברחמים.

ובזה יש לפרש הפזמון של יום ראשון לסליחות **במוצאי מנוחה קדמנוך תחלה**, רצה לומר בזכות שאנו קמים בו, במוצאי מנוחת שבת קדש קדמנוך תחלה לבקש רחמים בעדנו, על פן גם אתה הט אוננו ממרום יושב תחלה לשמע אל הנה ואל התפלה. ולשון 'במוצאי' מנוחה לשון רבים יש לומר דלאו כל אנפין שוין, יש מקדימין, ויש מאחרין ומוסיפין מחל על הקדש ולפי המקום.

ועל דרך זה יש לומר הרמז בפרשת נצבים בפסוק (כט יז) **פן יש בכם שרש פורה ראש ולענה, בראשי תבות נרמז 'שופר'**. דהנה כתיב (תהלים צח ז) 'במצצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', וכמו שאמרו בטעם תקיעת שופר כענין חדוש המלוכה ביום שנמשך, דהיום הרת עולם ונעשה מלך העולם, דאין מלך בלא עם.

אותה בדברינו 'דברי שיר', בפנים ובהשמות שם.

אמנם עוד לאלקי מלין לפרש, דהנה משה רבנו ע"ה רצה לדבר את הדברים האלה אל כל ישראל, ולא היה יכול להשתמש עוד בחצוצרות להקהילם על ידם, כמו שפרש רש"י ז"ל לקמן (לא כח) על פסוק 'הקהילו אלי' לקיים מה שנאמר (קהלת ח ח) 'ואין שלטון ביום המות', על פן נתן עצות בנפשו לילך בתוך המנחה, ונתדבקו אתו לילך גם זקני ישראל, כמו שנאמר (במדבר טז כה) 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל', וימי הוא שיראה את אלו מהלכין ולא ילך.

זהו וילך משה, ולא נאמר להיכן הלך, שהרי לא הלך למקום מיוחד, רק הלך בתוך המנחה ודבקו אליו כל ישראל כהנ"ל, וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, ואתי שפיר.

הנד שכב עם אבתיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ (לא טז)

חדות יעקב

רבי יעקב ב"ר יהודה יידל מדעסא זצ"ל

פטירת משה רבנו במדבר כדי שלא יעשוהו אלוה בארץ ישראל

נראה לי דאיתא במפרשים שאם בא משה לארץ ישראל היה חי לעולם, נמצא לפי זה צריך משה למות במדבר, שאם יבוא לארץ ישראל היה חי לעולם, ויש לחוש שיעשוהו לאלוה. ובזה יובן הכתוב **הנד שכב עם אבתיך**, אף למה לא בא לארץ ישראל ויחיה עולמית, לכן מתרץ הפסוק **וקם העם הזה וזנה**, רצה לומר באחרית הימים יעבדו עבודה זרה, אם פן יש לחוש שיעשוהו לאלוה, וכשם שנופרעין מן העובד כך נפרעין מן הנעבד (ב"ר צו ה), כמו שמצינו גבי יעקב ע"ה (שם).

אמירת הסליחות במוצאי שבת

הין צדק

רבי מנחם מנדל טפירא זצ"ל

כפרת המקום על הרהור מדותיו בזכות שמירת השבת

הנה בכל הסדרים ופרשיות שלפנינו הכתוב עומד ומזהיר על עבודה זרה, וחכמינו ז"ל תקנו לנו לקרות הפרשיות הללו לעת צאת השנה, ובדאי יש טעם בדבר, וסוד ה' ליראיו.

אלהים על כל גוים', אבל אנו הוין בנים למקום, וכן משתמש בשרביטו של אביו, לכן רק אנו נצטוינו לנחת ביום השבת.

ומעתה יש לומר דמהאי טעמא נזהגין להשפים לסליחות ביום א' דיקא שהוא מוצאי מנוחה, דמן המנוחה של שבת קדש מוכח דדין בנים יש לנו, וישפיר מועיל לנו התשובה. וזה שאנו אומרים 'במוצאי מנוחה קדמנו תחלה', דמזה ראיה דאנו בנים למקום ומועיל התשובה, ונסתלק על ידי זה מחצה המבדלת בינינו לאבינו שבשמים, כדכתיב (ישעיה נט ב) 'כי עונותיכם מבדילים ביניכם ובין אלהיכם', לכן בקשנונו 'הט אונך מפרום יושב תהלה לשמע אל הרנה ואל התפלה'.

ועל ידי התשובה יסלח לנו ה' על כל עונותינו.

אולם המקטרגים בשמים ממעל יוכלו לומר דתשובה לא מהני, דקימא לן (קידושין לב:) מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. והטענה שלנו נגד זה הוא, כי אנו בנים לה' והוא אבינו, וקימא לן (שם לב:) דאב שמחל על כבודו כבודו מחול, וראיה ברורה לזה דאנו דין בנים יש לנו מן שמירת השבת קדש, דקימא לן (סנהדרין נח:) גוי ששבת חייב מיתה, ואיתא בספרים הקדושים הטעם משום דהשבת הוא שרביטו של מלך, דכתיב (שמות לא יז) 'וביום השביעי שבת וינפש', וקימא לן (סנהדרין כב:) דאין משתמשין בשרביטו של מלך, והתינו באמות העולם כדכתיב (תהלים מז ט) 'מלך

ונראה לי דהנה איתא בשלחן ערוך (או"ח סי' תקפא ס"א) ברמ"א, דנוהגין להשכים לומר סליחות מיום א' שקדם ראש השנה, ואם חל ראש השנה ביום ב' ג', אזי משכימין מיום ראשון שבויע שלפניו, והטעם הוא כדי להשלים ה' ימים שאין מתענים בעשרת ימי תשובה נכמבואר במג"א שם סק"ד ובטו"ז שם סק"ב בשם הלבוש, וכדי שיהא יום מסים להתתחלה תקנו בכל פעם להשכים ביום א', ע"כ. ולי הקטן נראה עוד לתן טעם על מה שמשימין בכל פעם ביום א' דיקא, והוא כי תכלית ההשכמה לומר סליחות והוא התשובה, וכאשר הוא פתח דברינו 'לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים וכו', נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה'.

מעשי צדיקים

החוטאת", השיב הרבי, "הו, אין לך דבר שעומד בפני התשובה", מיד בשמעו מפי הרבי "הו", הוא פרץ בבכיות עד כדי שנפל על פניו לארץ לערף שעה.

אחר צוה עליו הרבי לעמוד על רגליו ואז הוא עמד ושאל, "רבי, איזה תשובה צריך אני לעשות לצורך תקוני, כי הרביתי להכעיס להשי"ת, והרבי השיב, "בתחלה עליך להתענות משבת לשבת פעם אחת, ואם במשך שנה תמימה לא תעשה עוד עברה ותשוב בתשובה שלמה, כשתבוא אלי לאחר השנה אתן לך תשובה לתקונה".

האיש החל לעשות תשובה בשברון לב כל ימות השבוע, וביום השבת נפלו בני ביתו של הרבי מאפטא במחלות משונות, משראה זאת הרבי, הבין כי זאת מחמת ששבר בשבוע זה קלפה גדולה ששררה על חוטא זה.

מיד אחר השבת קרא הרבי מאפטא לאיש, והורה לו לשוב לביתו ושם לעשות תשובה כמבאר בספרים קדושים, כשהוא מראה לו דרך תשובה שעליו לעשות כפי תקונו, אחר ישוב אליו ואז ישלים את תקונו לגמרי.

האיש הלך לביתו וחזר בתשובה שלמה, כשהוא יושב בביתו על התורה ועל העבודה ועוסק בתשובה שלמה כשבע שנים, אחר הגיע אל הרבי שיורה לו דרך תשובה שתהיה לתקון נפשו, אך בהגיעו לפניו, קם הרבי מלא קומתו כי ראה ששורה עליו השכינה הקדושה,

הלומדים לעצמם בסתר, ומעלתם רק כלפי שמאי, ולעמתם יש צדיקים הלומדים בגללה, והשפעתם גם על 'לנו ובנינו'. (פרדס יוסף החדש)

אם יהיה נדחף בקצה השמים משם יסבצף ה' אלוקיך ומשם יקחך (ל ד)

שמעתי מאבי הרה"ק רבי יצחק יהודה יחיאל מקומארנא זיע"א ששמע מזקני הרה"ק רבי אברהם מרדכי מפנינטשוב זיע"א שספר בשם רבו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זיע"א, כי היה יהודי שהגיע אליו מספר פעמים, והיה מביא לו פריסת שלום מהרה"ק רבי ישראל מקוזניץ זיע"א.

באותה הפעמים שהגיע אותו אדם כהרגלו עם דרישת שלום מהרבי מקוזניץ, הבחין הרבי מאפטא על פניו כי הוא רשע גמור המרבה בעברות להכעיס, ואפלו עברות שאין לו הנאה מהם כגון להשתחוות לעבודה זרה וכיוצא בהם.

מיד הרעים עליו הרבי בקולו גדול ואמר, "רשע, איך מלאך לך לעשות ולהביא בינינו פריסת שלום בעוד אתה מומר להכעיס, לך במהרה החוצה כי איני יכול להסתפל בפני אדם כה רשע, ואיך ראוי לבוא לביתי".

הדברים שראה עליו הרבי ברוח הקדש פלחו את לב הרשע וזעזעו את ערפו הקשה, והוא עמד להתחנן על נפשו ושאל, "רבי, האם יש תקון לנפשי

אתם נצבים היום בלכם לפני ה' אלוקיכם ראשיכם שבטיכם וזמניכם וטעריכם כל איש ישראל (כט ט)

בעת שהזדמן הרה"ק רבי יעקב צבי מפאריסוב זיע"א לבית הרה"ק המגיד מטריסק זיע"א, בעל מגן אברהם, הפציר המגיד באורחו שיאמר תורה לפני אנשי שלומו, עד שרבי יעקב צבי נענה לו ופתח בפרשת השבוע, פרשת נצבים, ואמר.

הפרשה מתחילה, 'אתם נצבים היום', אתם ראשי תבות א'כן מקיר ת'זעק (חבוק ב יא), דעו כי על כן קוראים פרשת נצבים לפני ראש השנה, לרמז שאף מי שיש לו לב אבן, צריך לזעק ביום ראש השנה לפני ה', וגעו כל העם בבכינה. (ספרן של צדיקים)

הנסתרות לה' אלוקינו (כט כח)

כתב בלקוטי מהרי"ח (השמטות), מפסוק זה מתחיל הבעל קורא לקרא בקול רם, משום דעד כאן הנה פעין תוכחה.

כתב בספר מאור החיים, אמר החכם מורי ורבי רבי חיים בן עטר זיע"א, "ראיתי בבית הפנסת כשאומרים זה הפסוק, אומרים אותו בגערה ובקול רנה, אבל אמרתי בלבי אם היו כלם יודעים סוד פסוק הזה, לא היו אומרים אותו כל כך ברנה".

והרה"ק רבי שר שלום מבעלזא זיע"א רמז בפסוק זה על אותם צדיקים

ואמר, "מי אתם, ומאיזה מקום מגיע הצדיק".

מיד התחיל לבכות באמרו, הכי הרבי אינו מכיר אותי, הלא אני הרשע שהיה עושה כל העברות הללו שהרבי ידע מהם, הרבי החל לבכות עמו בעודו מסתכל בצורתו, וראה בו צורה שקלו רוחנית, יותר ממנו.

הרבי הקדוש התביש מאותו יהודי והתחיל מחבב ומנשק לו באמרו, אתם לא צריכים אותי עוד לתן לכם תקון לנפשכם, הנשמה שלכם מתקנת מכל וכל ואינכם זקוקים עוד לתקון, עשייתם כל כך תשובה עד שלא רשום עליכם שום עברה בעולם, אפילו הגוף שלכם מזכך מכל וכל.

בשבת קדש דרש הרבי ברבים, שייעו עד היכן מגיעה כחה של תשובה באמת לשמה לפני הקב"ה, ואין לה דבר שעומד מפני התשובה, ועד אחרית ימיו לא חדל מלספר את הדבר לתלמידיו, כשהוא אומר, "ראו תלמידי וחברי, עד היכן תשובה שלמה מגעת". (זמן ביתו על אבות)

החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים (ל יט)

ספר הרב בנזמין וויליגער ז"ל, אחר תקופה שבני ביתו של **רבי משה פיינשטיין** זצ"ל הפצירו בו שימעט ללכת לחתנות, מאחר שהיה הולך לעתים אף לשתיים או לשלוש חתנות בלילה אחד, הוא נענה להפצרותיהם וחדל מלצאת.

אחר מספר שבועות הודיע רבי משה במפתיע, כי הוא חוזר למנהגו הראשון ללכת לחתנות, משהפצירו בו לדעת פשר הדבר, התבטא כי מעודו לא היו לו כל כך הרבה הליות המות, כמו בשבועות הללו. (דרכי משה)

החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך (ל יט)

בחור צעיר נשלח על ידי הוריו ללמד בישיבה בירושלים, והתגורר בבית סבו שהתגורר בעיר זו, בליל שבת אמר לו הסבא כי כדאי לו ללכת להתפלל אצל **רבי יוסף חיים זוננפלד** זצ"ל, שבשנותיו האחרונות התקיים בביתו מנין לתפלות ליל שבת מפאת חלשתו.

הנער הלך לבית הרב, ואחר מספר דקות חזר וספר כי אומרים שהרב לא חש בטוב, ולא ברור אם יתקיים המנין, אף סבו שהיה מחשובי תלמידי החפץ חיים חזר ואמר, "חזר לבית הרב, כי אתה תוכח שיש מה לראות ומה ללמד".

הבחור חזר לבית הרב, ושמע כי שגרו אחר נאמן ביתו **הרב משה בלוי** ז"ל שיבוא בהקדם, כדי לעמוד על מצבו של הרב ולהחליט אם יש צורך לפנותו לבית חולים, אחר זמן מה הגיע רבי משה בלוי, נעמד בפתח, וראה את הרב יושב על מקומו ליד השלחן מתוך שלווה ורגע.

פנה רבי משה אל הרב והכריז בקול, "שלחו לקרא למשה בלוי מבתי הונגרים, שיבוא עד בתי מחסה כדי לראות את הרב יושב על מקומו ומחיר", והוא פנה אל הרב ושאל, "איך הרב מרגיש", ורבי חיים ענה, "אפל ומריר".

תמה רבי משה והקשה, "אם כך מדוע הרבי מחיר", והוא ענה, "נצטוינו בתורה 'ובחרת בחיים', מתי לדעתך נאמר צווי זה, כאשר האדם יושב בכבודו של עולם בהרגשה מצינת ברוח ובחומר, וכי אז צריך לצוות לנו לבחור בחיים, צווי זה נאמר לשעה כעין זו, כאשר רואים 'כוכבים בשנים הטוחנות', בטוי לכאב חזק עד מאד, אז צותה התורה למרות הכל, 'ובחרת בחיים'. (קול התורה עג)

ובניהם אשר לא ידעו ישמענו ולמדו ליראה את ה' אלסיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה (לא יג)

בין חשובי יהודי קראקוב היה החסיד ר' יצחק, הוא נולד בעיר זו, הוריו נולדו בה, ואף הורי הוריו נולדו בה, נשוא פנים היה, ובשל עשרו נמנה על ראשי הקהל בעיר, שבעה ילדים לו, וכבר משחר ילדותם הקפיד שיקבלו חנוף יהודי טהור וזכה לראות מהם רב נחת.

מקשר היה ר' יצחק לרבו הרה"ק **רבי ישראל מהוסיאטין** זיע"א, תדיר אוסף היה מעמדות, כספי פדיון נפש מהחסידים בעירו, ושולח לוינה בשם כל הצבור, בעקר סמוך למועדי ישראל, אף גם באפן פרטי היה משגר מדי פעם קויטל, ובה בקשותיו הפרטיות.

כדי לא להטריח את הרבי יתר על המדה בקריאת הפתקא, נוהג היה לכתב

בפתקאות רק את שמו, שם אמו ואת שם זוגתו ואמה, את שמות שבעת ילדיו לא היה מפרט, אלא מסתפק במלים "ויוצאי חלציהם לבריות הגוף לפרנסה ברוח ולרב נחת", הפתקה הכילה בין שתיים עשרה לחמש עשרה מלים, ותו לא.

בתו הבכורה הייתה נערה מכשרת, בעלת שכל חד ומהיר תפיסה, במרוצת השנים גלתה נטיה למוזיקה, ובהשפעת הרוח האפנתית ששררה אז בקרב האצולה הפולנית בקראקוב, בקשה זוגתו להקנות לבת חנוף מוזיקאלי, ובאותם הימים הייתה זו פריטה על פסנתר.

פיהודי חסיד ירא ושלם לא שלח את בתו למורה פולני כמקביל, אלא בחר מורה נכריה בעלת שם טוב, כך קנה שהנערה לא תשפיע מהרוחות החדשות הנושבות מבית מדרשם של המשפילים.

הנערה עשתה חיל בלמודיה ועד מהרה קלטת את התוים ואת השליטה בקלידים, והפכה לתלמידה מצטיינת, המורה התנאתה בה והציגה אותה לראוה בפני גדולי הקונסרבטוריון שבעיר, בסוף כל עונת למודים בקונצרט קבלה תפקיד ראשי, ומחיאיות הכפים שקבלה מקהל הנוכחים, עלו על המשער.

אט אט נטשה את חברותיה לשעבר והתחברה לנכריות שפגשה בסלונני המוזיקה, ואחר שקלטת בבית מורתה ובקרב חברותיה החדשות את האוירה המשפלת הקלוקלת, דעותיה השמעו בבית ללא כל הסתרה, ובקרתה על היהדות מצוותיה ומנהגיה החרידו את בני המשפחה.

מובן כי הבית היה כמרקחה וחלופי הדברים הגיעו לידי מריבות קולניות, עד שהבת החליטה כי אינה יכולה להתגורר עוד בבית, ושכרה לעצמה דירה קטנה בפאתי העיר בקרב האצולה האריסטוקרטית, שממנה הקסמה והסתנורה, שם הרחיבה את מעגל ידידותיה מקרב המגזרים המוזיקליים בעיר, הקשר עם הבית נעשה רופף ונדיר, היא שנתה את לבושה ולשונה ואף את שמה, לא עוד איידל כי אם אדלה.

ביגונה כי רב, חשב ר' יצחק לכתב על כך לרבי שכבר עלה לארץ הקודש, אף נרתע מפאת הבושה, כיצד יבקש מהרבי ברכה שתשוב בתשובה שלמה

הלכות סרב להתרשם והשיב, "אמנם הדבש בראש החביות מרשים ואיכותי למראה, אך הכל יודעים טבעם של סוחרים, למעלה בראש החבית יוצקים שכבת דבש מעלה, ובתחתית החבית מסתירים גושי קמח, פסלת, ושאר מרעין בישין, זו דרכם מאז ומקדם."

בעל החנות פנה לקפאי שלו ואמר, "השמעת מה אמר הלכות, מלים פדרבונות, רשם את כל דבריו החשובים בשולי טפס ההזמנה", וכך בעוד הלכות משמיע מלות גדוף וזלזול בכל הסוחרים, הקפאי רשם את דבריו על טפס ההזמנה, העובדים ארזו עברו את חבית הדבש, והוא שלם את המחיר הנקוב ויצא מהחנות.

כאשר חשש כן היה, שולי החבית היו מלאים קמח ושאריות פסלת, והוא מהר לתבוע את המוכר וטענתו בפיו, "דבש נקי בקשתי, לא תערכת פסלת ודבש, השב לי את כספי והוסף גם פצוי על עגמת הנפש".

משפירב לפצותו הזמינו הלכות לדין תורה, והדינים שאלוהו מה הוא טוען להגנתו, המוכר מהר לשלף מאמתחתו את פנקס ההזמנות ואמר בבטחון, "ראו, כבר בשעת הקניה ידע הרוכש בדיוק מה יש בשולי החבית, ומאחר וידע ובכל זאת קנה, מה לו כי יתלונן עתה".

כך גם בפסוקים שלפנינו, אמר המגיד מישרים דוילנא, השירה הזאת תהיה לכם לתועלת גדולה כאשר אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותי וגו' ופנה אל אלהים אחרים ועבדום ונאצוני והפר את בריתי, אז כאשר תמצאן אתו רעות רבות וצרות, וענתה השירה הזאת לפניו לעד.

טענה גדולה תהיה בשירה לטובת בני ישראל, כי ידעתי את יצרו אשר הוא עשה היום, בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי, תהיה זו מליצת ישר עבדך שאין מקום לענש, מאחר ומתחלה הבוא ידע את יצרנו, ובכל זאת הביא אותנו אל הארץ.

בעקבות זאת, באר רבי גבריאל זאב מרגליות זצ"ל מו"צ בהורודנא באפון נפלא את לשון הפסוק 'הטוב ומיטיב לרעים ולטובים' וכל מאמינים שהוא טוב לכל, וטעם הדבר, משום שהוא יתברך יודע יצר כל יצורים. (כפלים לתושיה, תורת גבריאל)

הנוראה, כוס התרעלה עברה גם על משפחתו של ר' יצחק, ובתם חמש שנות גיהנום לכשנגעו רוחות הזעם והשרידים החלו ללקט את עצמם, התברר לו כי הוא נותר לבדו, הוא לא מצא איש מבני משפחתו, ושער כי כלם נספו בטרנגדיה הנוראה.

במסגרת הסיוע של ועד ההצלה, הוא מצא את עצמו נוסע לאמריקה לבנות את עצמו מחדש בקהלה היהודית שבברוקלין, בשבת הראשונה לבואו הצע לו להתארח בבית משפחה שהיתה ידועה בהכנסת האורחים שלה, והוא נענה להזמנה.

עם הפנסו בליל שבת לבית הוא שמע את קולה של בעלת הבית, וצנח ארצה מתעלף, היתה זו בתו איידל שהגיעה לאמריקה, שם עשתה את חשבון עולמה ושבה בתשובה, נשאה ליהודי שומר תורה ומצוות, והקימה בית המהווה מרכז להכנסת אורחים, ר' יצחק התגורר מכאן ואילך בביתה, וראה ממנה ומיוצאי חלציה רב נחת עד יומו האחרון. (אמרו צדיק)

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת (לא יט)

דבוק היה רבי יהודה צדקה זצ"ל במדת ההסתפקות, שינא בצע ומתנות בלא שום ענין או רצון להנות מעניני העולם הזה, וכך התנהג עד יומו האחרון בלא לשנות מדתו כלל.

בעת שאמרו לו כי אולי הגיע הזמן לרכש לבית מקרר, השיב וענה, "מצות ספר תורה טרם קימתי, ומקרר כבר אקנה", רק אחר שזכה לקים מצות ספר תורה נרכש מקרר לבית, אולם ספה לא היתה בבית עד יומו האחרון. (נר ליהודה קונטרס יהודה יעלה)

וענתה השירה הזאת לפניו לעד וגו' כי ידעתי את יצרו אשר הוא עשה היום בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי (לא כא)

דרש רבי יצחק אליהו לנדא זצ"ל, מגיד מישרים בעיר וילנא, אדם נכנס לבית מסחר למכור דבש, ובקש לרכש מספר חביות, בעל החנות שמח לקראתו, וכדי להרשימו באיכות הדבש שהוא מוכר, פתח לפניו את מכסה אחת החביות, שיראה בעיניו את הדבש האיכותי והמשבח.

בעוד הוא במו ידיו גרם לשנוי זה, הוא המשיך ליסר את עצמו על שנגנע לדרישת זוגתו ומסר את בתו למלך, כלשונו.

אולם בעת שכתב פדרכו את הקוטר כדי לשגר לתל אביב, הקפיד הפעם שלא כהרגלו לפרט את שמות ילדיו וילד כל אחד לצין את המלים ליראת שמים, אחר הפשל הנורא בחנוכה של איידל, הוא חש צורך לעשות ליתר הילדים משמרת למשמרת, לכל יפשו חלילה וילכו בדרכי אבותם הבכירה.

בעת פתיבת הפתקא התלבט האם להכניס גם את איידל, מחד גיסא רצה בכך מאד, אך אז הוא יצטרף להוסיף את המלים 'לתשובה שלמה' וזאת לא רצה, מאידך אם יכתב את שמה ולא יכתב תוספת זו, הוא מתכחש למצבה האמתי, והרי הרבי מלמד תדיר על גדל מדת האמת וכמה היא חשובה.

אחר שקול דעת ממשיך החליט לא לכלל את שמה, וכתב רק את שמו שם זוגתו ושמות ששת ילדיו, בתוספת הבקשות הנדרשות, הפתקא נשלחה לארץ הקדש, והכנסה אל הקדש פנימה עם יתר הפתקאות שהגיעו באותו היום.

בערב בעת שיצא הרבי עם נאמן ביתו ר' קלמן שאול וילנר, הוא פתח ושאל, היתכן שר' יצחק העלים מהקוטר ששלח אלי את אחד מילדיו, המלוה השיב בהסוס, אנו לא יודעים כמה ילדים יש לו, הוא אף פעם לא מפרט שמותיהם בפתקאות ששולח ואפשר שיש לו רק ששה, והרבי השיב, תשלח לשאל אותו מדוע השמיט מהרשימה את אחד מילדיו.

מיד בשובו לביתו, כתב ר' קלמן שאול מכתב לר' יצחק עם שאלת הרבי, וכעבר שבועים הגיעה תשובה מפרטת מקראקא, בה גולל את כל קורותיה של איידל המאכזבת, וסיים כי הוא לא רוצה בה יותר כבת, אחר שבגדה באלקי אביה.

הנבאי הציג את המכתב לפני הרבי, שהורה לשגר בתשובה, כי איש לא שמו אדון על ילדיו ולהרחיק מי מהם, הוצאת ילד מן הפתקא כמוה כסלוק ילד מתחת כנפי השכינה, וזאת הוא אינו רשאי, עליו לשלח פתקא חדשה הכוללת את כל יוצאי חלציו, והרבי הוסיף וסיים, "כלום הוא יודע, ממי תהיה לו נחת יהודית אמיתית".

חלפו שנים ספורות והגיעו ימי המלחמה

פרשת נצבים וילך

נוסח בעלזא' כתשלוים חוב

ללבו. מדי פעם בקעה אנחה מלבו הטהור, בעוד רבי זלמן עומד מולו ודמעות זולגות מעיניו.

לפתע התנער הרבי ממחשבותיו ושאל בקול: "זלמן, אמור לי, כמה כסף נחוץ לך כדי לצאת מן המיצר ולשקם את עסקיך?"

רבי זלמן, איש עסקים ממולח, ידע את התשובה גם מבלי להרהר זמן רב, ונקב בסכום גבוה.

שמע הרבי את הדברים ופנה אל גבאו, רבי אהרן יהושע: "כתוב נא בשמנו לידינו הנגיד רבי בנימין מרמלשטיין ממונקאטש, שמבקשים אנו כי ילווה לרבי זלמן גוטמן כל סכום שיבקש".

רבי בנימין מרמלשטיין, סוחר האריגים הגדול, נודע כחסיד בעלזא נלהב. משקיבל מכתב שכזה, מיהר להודיע לרבי זלמן כי הוא מוזמן אליו לקבל את ההלוואה הגדולה, ואף לא נקב במועד לפירעונה.

נטל רבי זלמן את ההלוואה בשמחה גדולה, ופנה לעשות את הדבר שידע לעשות היטב: לעסוק במסחר. השכינה שרתה במעשי ידיו. מסחריו ידעו פריחה גדולה, וכל אשר עשה הצליח.

עם עלייתו המחודשת בסולם ההצלחה חזר רבי זלמן גם אל 'עסקי' המרכזיים: עשיית צדקה ואהבת חסד. דלתות ביתו נפתחו לרווחה לכל דכפין. נצרכים פנו אליו וקיבלו תמיכה ועזרה ביד רחבה, כמנהגו מימים ימימה.

עם זאת, את חובו העצום לרבי בנימין מרמלשטיין לא פרע רבי זלמן, ועשה עצמו כאילו שכחו. הימים הצטרפו לשבועות, השבועות לחודשים, והחודשים לשנים - והחוב עדיין לא הושב.

באחת הפעמים פגש רבי בנימין באקראי את רבי זלמן בערב שבת, ופנה אליו בשאלה: "נו, זלמן, מתי בדעתך לפרוע את החוב? הרי בעזרת השי"ת הוטב מצבך, העסקים שוב פורחים והפרוטה מצויה בכיסך. על מה ולמה יש לך עוד להמתין?"

הרים רבי זלמן את עיניו לשמים ואמר בקול מתוק: "בנימין, בנימין. עוד מעט והשבת עומדת לפרוס את כנפיה על היקום, ואין לך על מה לחשוב אלא על כסף! האם אינך מתאר לעצמך את המתרחש עתה בצילא דמהימנותא, בצל קודשו של רבינו בבעלזא?"

הרי בני החבריא מתכנסים בבית המדרש, קדושת השבת מרחפת על פניהם, הנשמה היתרה עורגת לקראת שבת מלכתא, ובדחילו ורחימו ממתינים כולם למרן הקדוש, אשר בקולו הערב ישמיע: "מזמור שיר ליום השבת..."

וכאן החל רבי זלמן לחקות בדייקנות מופלאה את קולו של הרבי מבעלזא בשעה שהוא אומר 'מזמור שיר ליום השבת'.

ממך הלוואה בסכום עצום, לא הקדמת לשאול את הרבי. ואילו כאשר אני מציע לך עסק שעתידי להכניס לך הון תועפות, עליך לשאול את הרבי? אדרבה, ההיגיון אומר להפך: על הלוואה גדולה צריך להתייעץ, ואילו עסקה טובה יש לקבל מיד, שמא יקדים אותך אדם אחר."

האיר רבי זלמן את פניו והסביר: "על נתינת הלוואה לנצרך חל אצלנו הכלל 'מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה'. מצוים אנו לגמול חסדים ולהרבות במעשים טובים, ואין לנו להתמנהמה בכך אפילו רגע. לעומת זאת, על עשיית עסקים אין לי כל מצוה, ולכן יכול אני להמתין עד שאקבל את ברכתו של הרבי שלי".

דברי הטעם של רבי זלמן התיישבו על דעתו של הנסיך, והוא ניאות להמתין עד שרבי זלמן ייסע אל הרבי מבעלזא, שבאותם ימים התגורר במונקאטש.

רבי זלמן אכן נסע אל הרבי, וסיפר באוזניו את כל השתלשלות הדברים עם הנסיך ואת הצעתו בדבר חכירת הכרמים.

משסיים רבי זלמן את סיפורו, פנה הרבי אל גבאו הנאמן, רבי אהרן יהושע לנדא, ואמר לו: "הבט וראה, זלמן אינו מסתובב אצלי לחינם! כאשר יודעים לקדש שם שמים ברבים, גם בקרב אומות העולם, זוכים לסייעתא דשמיא בכל העניינים".

התשובה הייתה ברורה לרבי זלמן. עוד באותו יום שב לביתו וחתם על הסכם החכירה עם הנסיך. ואכן, העסק עלה יפה, ורבי זלמן הרוויח ממנו הון רב. בכספו הרב תמך בנצרכים, ובייחוד בחסידים ואנשי מעשה שנזקקו לעזרה. בבואו לחצר הקודש בבעלזא היו רבות מהוצאות החצר מוטלות עליו, והוא נשא בהן ביד נדיבה ובנפש חפצה.

לא לעולם חוסן. היה זה בשנת תרפ"ד, כאשר הגיעו ימי חורף קשים במיוחד. הקור העז ששרר במשך חודשים ארוכים והשלגים הכבדים שכיסו את פני הארץ עשו שמות בכרמים.

מובן שגם כרמיו של רבי זלמן נפגעו קשות מן הקור, והענבים שצמחו בהם כבר לא היו ראויים לשיווק. בטר עניא אזלא עניותא, וכישלון רדף כישלון, עד שגם שאר עסקיו של רבי זלמן לא עלו יפה. יום אחד מצא רבי זלמן את עצמו עני מרוד, העומד על סף פשיטת רגל.

כחסיד נאמן יצא רבי זלמן אל רבו מבעלזא והגיש לפניו 'קוויטל', שבו פירט את מצבו הקשה. הרבי מבעלזא קרא את הקוויטל שוב ושוב, וניכר היה כי מצבו של רבי זלמן נוגע

שמו של החסיד הבעלזאי רבי זלמן גוטמן מטולטל הלך לפניו, והגיע אף אל גויי הארצות. ובכל זאת, היה משום חידוש רב באותה פגישה שבה הגיע אליו נסיך מקומי, נצר למשפחה מכובדת, וביקש ממנו הלוואה בסכום גדול.

רבי זלמן ידע היטב מה הסיבה שבשלה מבקש הנסיך את ההלוואה. בשנה האחרונה יצא הנסיך להרפתקה עסקית גדולה והפסיד בה ממון רב. עתה ביקש לשקם את עסקיו, ולשם כך נזקק להלוואה.

להפתעתו של הנסיך, קם רבי זלמן ממקומו, וללא אומר ודברים ניגש אל הכספת, סובב את המפתח ושלף מתוכה את הסכום המבוקש.

הנסיך נדהם למראה עיניו ותמה: "כיצד נותנים אתם בידי סכום כה גדול מבלי לבקש ולקבל ערבות מתאימה? וכי מניחים אתם את ממונכם על קרן הצבי?"

נענה רבי זלמן ואמר בניחותא: "אדוני הנסיך, הכסף שאני מלווה לך אינו כסף השייך לי. זהו כסף שהופקד בידי על ידי בורא העולם, ואף ממני לא נדרשה כל ערבות. משבאת לבקש ממני את ההלוואה, יודע אני כי רצון בורא העולם הוא שגם אני אתן לך את הכסף. נמצא שאני ממלא בכך את התפקיד שבבורא העולם הטיל עליי, ולכן אין לי כל צורך בערבות. סמוך אני ובטוח שתעמוד בדיבורך ותחזיר לי את הכסף במועד שנקבע".

השתומם הנסיך עד מאוד, ולא היה יכול להתאפק מלומר: "אין זה סוד שטופלים על היהודים עלילות שווא ומשמיצים אותם כאילו כל חייהם מושתתים על עסקי נשך וריבית. עתה רואה אני כי היהודים הם עם נאמן וישר דרך. דע לך, רבי זלמן, שעוד יבוא יום ואגמול לך בכפל כפליים על החסד שעשית עמדי".

לאחר שנה או שנתיים קיבל רבי זלמן הצעה עסקית משתלמת מאותו נסיך, שבינתיים כבר פרע את חובו עד הפרוטה האחרונה. הנסיך הציע לו לחכור את כרמיו רחבי הידיים, כאשר התשלום ייקבע רק לאחר בציר הענבים, בהתאם לגודל היבול ולאיכותו. הייתה זו עסקת פז, והנסיך היה משוכנע שרבי זלמן יקפוץ עליה כמוצא שלל רב.

אך לא כך היה. רבי זלמן הקשיב להצעה והשיב: "מקרב לב מודה אני לך על נדיבותך, אך איני יכול לקבל את הצעתך מבלי להתייעץ תחילה עם הרבי שלי, הלוא הוא הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א. רגיל אני שבכל עסק הבא לידי אני מקדים ומתייעץ עמו, ורק לאחר הסכמתו המלאה וברכתו אני פונה לעשותו".

הנסיך נדהם מתשובה זו ושאל: "שמא תלמדני את דרך מחשבתך. כאשר באתי לבקש

רבי בנימין לא היה יכול לכלוא את התרגשותו העצומה. עיניו החלו לזלוז דמעות של געגוע והשתוקקות, ולבו נשפך בקרבו, כי נכספה וגם כלתה נפשו.

לאחר שעה ארוכה של ערגה לבעלזא כבר לא זכר רבי בנימין את החוב, והשניים נפרדו באיחולים לבביים שיזכו בקרוב לשבות בבעלזא יחדיו.

דרך זו פעלה להפליא. בכל פעם שרבי בנימין מרמלשטיין היה פוגש את רבי זלמן גוטמן ומזכיר לו את החוב הישן, היה רבי זלמן משיב לו מעניינא דיומא. היה פותח בחיקוי הנוסח הנפלא של הרבי, מצטט דברי אלוקים חיים ששמע מפי הרבי, שיאריך ימים, ורבי בנימין היה שוכח כליל מן החוב.

באחת הפעמים הגיע רבי בנימין מרמלשטיין אל חצר הקודש בבעלזא. כאשר נכנס לקבל שלום, הפתיעו הרבי ושאל: "בנימין, מה עלה בדבר המכתב ששלחתי לכם בזמנו, שבו ביקשתי שתיתנו הלוואה לרבי זלמן? האם נתתם לו את ההלוואה כפי שביקשתי? הרי כבר חלפו כמה שנים. האם פרע לכם את חובו?"

תחילה חשב רבי בנימין להתחמק, אולם שאלתו המפורשת של הרבי לא הותירה לו ברירה. הוא סיפר לרבי בהרחבה ובטוב טעם על 'הפטנט' המקורי של רבי זלמן: בכל פעם שהוא מזכיר לו את החוב, משיב לו רבי זלמן בתפילה מרגשת בנוסח בעלזא 'פון דער היים' (=מהבית), ומרוב התרגשות וגעגועים שוב אין זוכרים את החוב, עד לפגישה הבאה, וחוזר חלילה.

כעבור זמן הגיע גם רבי זלמן עצמו לשבות שבת בבעלזא. כאשר נכנס במוצאי שבת עם 'קוויטל', פנה אליו הרבי מתוך בדיחות הדעת ואמר: "זלמן יקירי, האם אתה מגיע לשבות אצלי כדי ללמוד את נוסח התפילה שלי ולדעת לחקות אותי, ומתוך כך להונות אנשים ישרים וטובי לב? הרי אני הוא שביקשתי ממנו לתת לך את ההלוואה, והנה אינך משלם לו. היעלה על הדעת דבר שכזה? האם חלילה רצונך שהוא יגיש נגדך תביעה בערכאות ויחייב אותך לשלם את החוב?"

נתחייך רבי זלמן וענה לרבי בדרך ארץ גדולה: "חלילה לי. מעולם לא עלה על דעתי שלא לשלם לרבי בנימין את מלוא חובי, עד הפרוטה האחרונה. בוודאי שאעשה זאת, וכמאמר חז"ל 'פריעת בעל חוב מצוה'.

אלא שמצבי עדיין אינו טוב דיו כדי שאוכל לשלם סכום כה גדול בבת אחת. אם ארצה לפרוע כעת את חובי, לא תהיה לי כל ברירה אלא לצמצם את כל מעשי הצדקה והחסד שאני עושה, ואני בטוח לחלוטין שרבי בנימין עצמו אינו חפץ בכך.

ברור לי שכאשר ירווח לי ויהיה בידי די

ממון הן כדי לשלם את החוב והן כדי להמשיך במעשי הצדקה, בוודאי לא אחזר אפילו רגע מלפרוע את חובי."

מלבד זאת, המשיך רבי זלמן ואמר בבדיחותא: "לפי חשבון פשוט, אין כל סיבה לרבי בנימין להתרעם עליי. הבה ונבוא עמו חשבון: כמה כסף עולה לו כל פעם שהוא מבקש להתענג על ה' ולשמוע את סדר התפילה מפורש יוצא מפי כהן גדול העומד לשרת בבעלזא?

הלוא הוא בטל ממלאכתו במשך כל ימי הנסיעה, טרחתו מרובה עד אין קץ, הדרך ארוכה ונמשכת ימים רבים, שכר העגלון רב, ועוד עליו לשלם כהנה וכהנה להוצאות החצר, לגבאים, ליושבים ולכל באי הבית הגדול והקדוש, ועל כולנה - הפדיון הגדול שעליו לתת למרן שליט"א.

ואת כל זאת אני חוסך לו, כאשר אני בא אליו ומשמיע באוזניו את קולו בקודש של הרבי שליט"א בתפילות השבת ובתפילות הימים הנוראים. הוא נהנה ורווה רוב נחת דקדושה מבלי לטרוח ומבלי להפסיד מאומה. האם אין כל זה שווה כסף רב, עד שיש בו כדי לעמוד כנגד החוב כולו?"

חיוך השתפך על פניו של הרבי מבעלזא. הוא הושיט לרבי זלמן את ידו ובידו בלבביות, שיזכה לשפע ברכה והצלחה ויעלה בידו להשיב את החוב במלואו, מתוך הרחבה ומנוחה. רבי זלמן ענה בקול: "אמן! יוצא מן החדר.

כיוון שראה רבי זלמן כי הרבי כבדו ובעצמו מתעניין בתשלום החוב, גמר בדעתו שאכן אין הוא רשאי להמתין עוד, וכי עליו למחר ולפורעו. במשך תקופה עסק רבי זלמן בגיוס הסכום כולו, ולאחר שהשיגו הגיע שמח וטוב לב אל רבי בנימין ואמר: "באתי לקיים את מצוות פריעת בעל חוב. הרי שלך לפניך - החוב כולו. קח את הכסף והשב לי את שטר חובי."

התעניין רבי בנימין ושאל את רבי זלמן: "אמור לי את האמת לאמיתה: האם יש לך תרעומת על כך שסיפרתי לרבי שליט"א שאינך משיב לי את חובי? האם יש בלבך טינה כלפיי, חס ושלום? ושמה חושב אתה לחדול מלהשמיע באוזניי את סדר התפילה בנוסח בעלזא? אם אכן כך הוא, דע לך שהריני מוחל לך על החוב במחילה גמורה, ועשה בכסף כטוב בעיניך."

הימים היו ימי חודש אלול, וימות החורף כבר משמשו ובאו. רבים מעניי בעלזא היו חסרים מלבושים מתקונים ונעליים שלמות, שלא לדבר על עצים להסקה ועל מזון לפי הטף. כבר ימים רבים קיננה בלבו של רבי זלמן דאגה אמיתית: מניין יהיה בידו לסייע לכל צורכי המצווה הללו, ומהיכן ישיג את סכומי הכסף העצומים הנדרשים לשם כך.

בשומעו את דברי רעהו, רבי בנימין, עלה רעיון במוחו. פתח רבי זלמן ואמר לרעהו: "הלוא

ידעת את מנהג אנשי שלומנו, חסידי בעלזא, לומר תהלים בימי חודש אלול לאחר תפילת שחרית, ושליח הציבור היורד לפני התיבה הוא החסיד המפורסם רבי ישראל הובניב'ר. אילו שמעת את אמירת התהלים שלו, היית מבין את גדולתו של נעים זמירות ישראל."

וכאן החל רבי זלמן לחקות בדיקנות את רבי ישראל, בשעה שהוא מסלסל בקולו בסדר 'הי רצון' הנאמר לאחר התהלים: 'ותגזור עלינו גזירות טובות, ישועות ונחמות, ותשלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידינו, והכן פרנסתנו מידך הטובה, הרחבה והמלאה, ולא יצטרכו עמך בית ישראל זה לזה ולא לעם אחר, ותן לכל איש ואיש די פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה'. ברגעים אלו לא היה אפשר להכיר את רבי זלמן. הזיכרונות בערו בו כלפיד אש, וחדווה עילאית הורגשה בכל מילה שיצאה מפיו. תוך כדי דיבורו אמר ברגש רב: "בנימין, ידידי ורעי, הימים הנוראים דופקים בשער. הצדקה מעבירה את רוע הגזירה! הבה נעשה עסקה משותפת. ניסע יחדיו לבעלזא. אתה תביא את הכסף שזה עתה אני מחזיר לך, ואילו אני אביא סכום זהה מכספי שלי, ויחד נתרומם את הכסף לצורכי העניים לקראת החורף. מבטיחך אני כי מעולם לא השקעת את כספך בהשקעה כדאית כזאת."

רבי בנימין נענה להצעה, וכך עשו שניהם. זקני החסידים היו מספרים סיפור זה ומפטירים: אותה שנה הייתה שמחה ועליזה בעבור כל עניי בעלזא, שזכו לשפע רב של צדקה. אולם גם רבי בנימין ורבי זלמן עלזו ושמחו מאוד, שכן אותה שנה הייתה בעבורם שנת שפע וברכה למעלה מן המשווער. השניים עשו חיל בעסקיהם, ובזכות הצדקה זכו והרוויחו בכפליים לתושייה.

על הפסוק בפרשת נצבים (דברים ל יד): "כִּי קָרֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ" כתב רבינו בחיי בן אשר בספרו 'כד הקמח' (שבועות, א): ויש מצוות תלויות בלב, כגון האמונה בהקב"ה שהיא בלב, ומצוות היחוד ומצוות האהבה בשם יתברך. ויש מצוות תלויות במעשה כגון ציצית תפילין מזוזה לולב סוכה שופר מילה צדקה וכיוצא בהן, ושלשתן רמזן משה בפסוק אחד. הוא שאמר 'כי קרוב אליך הדבר', ביאר ג' חלקי המצוות שהם מצוות הפה והלב והמעשה (-בפיו, ובלבבו, לעשותו). ודבר ידוע כי כל מצוות שבתורה אינן אלא לתקן הלב כי הלב הוא העיקר, והוא הכונה בכתוב שהכניס מלת ולבבך באמצע כי עיקר כל דבר שבעולם הוא אמצעיותו.

ויש להוסיף שהדרך לבוא לקיום שלש סוגי מצוות אלו הוא בכוח הצדקה, שהרי דרשו חז"ל 'בכל מאודך' - בכל ממונך, ואם כן זהו שאמר הכתוב 'כי קרוב אליך הדבר מאוד', בכוח נתינת הצדקה בכל מאודך, לזכות לבפיו ובלבבו לעשותו.

מולין יקדין ויהודשים נפלאים מלוט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה ראשונה

חזקתא

חזקתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

סוד הקדמת הדיבור למחשבה בעבודת השם

רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, מאחר שכמעט אין אדם ניצל מהרהורי עבירה בכל יום (ב"ב קסד), ורק מחשבת עבודה זרה נענשים עליה כי זהו דבר שיעקרו במחשבת האדם, אבל בשאר מצוות שיעיקרן במעשה אין נענשים על המחשבה.

וכיון שמחשבת האדם כמעט ואינה ברשותו, לפיכך תחילת העבודה היא בכח הדיבור, לדבר בפיו דבורי מצוה ולקבל על עצמו קבלות טובות, ועל ידי שיתמיד לעורר כח הפה לקדושה ימשיך גם דעתו וליבו מעט מעט אל הקדושה, וכמו שפעולות האדם ממשיכות אחריהם את הלבבות, כך יש גם בכוח הדיבור להמשיך לב האדם למוטב, ובכח הדיבור יבוא לתיקון המחשבה, ועל ידי כן יהיו כל מעשיו רצוים למעלה 'בפיך ובלבבך לעשותו'. ומשום כך הקדימו הכתוב לפני מחשבת הלב, ועל ידי שמקבל על עצמו בדיבור ואמירה מקבל תוספת כוח לעמוד בקבלתו הטובה.

והדברים מבוארים בשפת אמת (מטות תרל"ח ד"ה וידבר): עיקר מצות נדר ושבועה הוא על פי מאמרם ז"ל (נדרים ח.) מנין שנשבעין לקיים המצוות שנאמר (תהלים קיט קו) 'נשבעתי ואקיימה' כו'. פירוש שעל ידי השבועה והנדר שאדם מקבל עליו לעשות המצוה, קבלה זו נותנת לו כח לגמור המעשה וכו', על ידי השבועה נאמר (במדבר א) 'ככל היוצא מפיו יעשה', וזה כוחן של ישראל בפה, ולכן אנו מקבלין עלינו עול מלכות שמים בכל יום.

ועוד שם (תרל"ט ד"ה במדרש): ועל ידי הקבלת מלכות שמים בכל יום בפה מלא, מסייעין אלה הדיבורים להיות נמשך המעשה כפי הקבלה, כמו שכתוב 'נשבעתי ואקיימה', ונודרין לקיים את המצוות, והנדר מסייע כמו שכתוב 'ככל היוצא מפיו יעשה', והוא הבטחה גם כן כי יוכל האדם לקיים אחר כך במעשה כפי הקבלה בפה. ועוד, כי לפעמים לב האדם אינו עמו ואין בו רצון לעבודת ה', והעצה היא להקדים את דיבור הפה אפילו כשאין ליבו חפץ בכך, ועל ידי הדיבור יתעורר גם הלב לרצון, ועל דרך שכתב בספר החינוך (מצוה טז) שאחר הפעולות נמשכים הלבבות, כך גם אחר הדיבורים נמשכים הלבבות, ואחר שיתעורר הלב ממילא יבוא גם לקיים את המצוה בפועל ובמעשה.

תשובה בליבו, אבל פסולי עדות שלא אמרו מאומה אין לנו לחשוש שמא עשו תשובה. ויש להוסיף ביאור בדבריו, שמחשבה שמוציא האדם בשפתו יש לה תוספת כוח על פני מחשבה גרידא, וכיון שאמר בפיו שהוא צדיק לכן יש יותר תוקף למחשבתו וחוששים לקידושו. ובזה יובן שפיר לשון הכתוב **בפיך ובלבבך לעשותו**, הקדים את הפה לפני הלב, כי מאחר שדיבר והוציא בפיו שהוא צדיק לכן יש לחשוש ביותר למחשבתו ולהרהר ליבו, אבל בלי הקדמת דיבור פיו אין לחשוש למה שהוא מהרהר בליבו.

פעמים שהמחשבה אינה שלימה והדיבור יטה את לבבו לחשוב טוב

עוד טעם שעבודת הדיבור נזכרת קודם לעבודת המחשבה, כי באמצעות כח הדיבור נוכל לתקן מחשבות הלב, שכן מחשבת האדם אינה ברשותו וקשה מאוד להטות את המחשבה לטובה, ועל זה נאמר (בראשית ח כא) 'צר לב האדם רע מנעוריו', 'עיר פרא אדם יולד' (איוב יא יב), כי הלב אין לו כיס לשומרו מפני מחשבות רעות ופסולות, ומטעם זה אמרו (קידושין מ.) שמחשבה

פי קרוב אליה הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו (ל. ד.). צריך להבין במה שנאמר 'בפיך ובלבבך לעשותו' מפני מה הקדים הכתוב את הפה לפני הלב, והרי דרך האדם היא שקודם כל מעשה באה המחשבה, 'סוף מעשה במחשבה תחילה', והמחשבה גוררת את הדיבור ובעקבותיהם בא המעשה, אבל חסד גדול עשה עמנו ה' יתברך שהקדים בתורה את הדיבור למחשבה, כמו שנאמר **כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו**.

נאמרו בזה כמה דרכים. הדרך הראשונה היא שלפיכך הקדים הפה קודם ללב להדגיש כי עיקר מעלת המחשבה כשמוציאה בפיו, שכן מחשבה שהאדם מוציאה בפיו יש לה יתרון כוח על פני מחשבה שאינה אלא בהרהור הלב. והטעם, כי פה האדם מקודש בקדושת כל שרת. וכן מה שאמרו בגמרא (קידושין מט:) שהמקדש את האשה על מנת שהוא צדיק חוששים לקידושו שמא היראה תשובה בליבו, וצריך להבין מדוע לא חוששים כך בכל פסולי עדות שמא היראה תשובה בליבם, ופירש **בלחם משנה** (אישות פ"ח ה"ה) שהמקדש אשה הרי אמר בפירוש שהוא צדיק גמור, ולכן יש לחשוש ביותר שמא היראה

מילתא דפליאה

עיקר החיים כדי להידבק בעשיית הטוב

ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע (ל. טו.).

עיקר חיי האדם בעולם הזה כדי שיזכה לעבוד בהם יוצרו, וכל המבקש חיים ידבק עצמו בעשיית הטוב כדי שיזכה לחיים, כמו שנרמז בפסוק **ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וגו'**, ופירש בכלי יקר שבא ללמדך שהחיים והטוב קשורים זה בזה, ועל ידי עשיית הטוב יזכה בחיים. ומכל מקום הקדים החיים קודם הטוב, כדי ללמדנו שלא תהיה תכלית עשיית הטוב כדי לזכות בחיים, אלא אדרבה יבקש לזכות בחיים כדי להרבות בהם בעשיית הטוב, ועל דרך שנאמר (תהלים לד יג) 'מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב', שהחפץ חיים הוא אוהב ימים כדי שיוכל לראות בהם בטוב ה' בתורה ובמצוות [וראה מה שפירש במצודות דוד: 'החפץ חיים' חיי עולם הבא, 'אוהב ימים' ר"ל אוהב ימי העולם להרבות במעשים טובים לראות בטוב האמיתי בעולם הבא]. וזהו שנאמר עוד (להלן פסוק כ) 'לאהבה את ה' אלקיך ולדבקה בו כי הוא חייך', שכל חיי האדם לבוא לאהבת ה' ולדבקו, כי אין הקב"ה נותן חיים לאדם אם לא לעבודתו יתברך.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

התחזקות בידיעה שאחרי הירידה תבוא עליה

להבין טובות ה' בכל מעשיו עמנו, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים צב ו-ז) 'מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך, איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת', וכשזוכים אפשר לראות איך הכל היה למעננו ולטובתנו, וכל קורות האדם כולם מתוקנים למענו להיטיבו באחריתו, וזהו שרמזו חז"ל בדבריהם (שבת נה.) חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת, כמו החותם הנראה תחילה משובש עד לאחר שחותמים בו, כך הנהגת ה' אין עומדים על טיבה עד לאחר זמן אשר אז מתברר איך הכל מתוקן ומסודר דבר דבור על אופניו.

וכן יתבאר הכתוב (שמות לג כג) 'וראית את אחורי ופני לא יראו', רק אחר המעשה ניתן לראות איך שהוא מסודר לטובה, וכפי שנראה ממעשה מגילת אסתר, שכל דבר לקיחת אסתר לבית המלך היא עצמה הייתה הסיבה מעם ה' להצלת כלל ישראל, אך 'ופני' לפני וקודם המעשה, 'לא יראו' אין באפשרותו של האדם לראות מה טוב ותועלת יש בו (תורת משה לחתם סופר כי תשא ד"ה וראית הב').

בסוף נגלה שהכל היה אמת

ונרמז ענין זה מיד בתחילת התורה 'בראשית ברא אלקים', והוא סופי תיבות 'אמת', וכן נרמז בסיום פרשת הבריאה 'ברא אלהים לעשות' סופי תיבות 'אמת', כי האמת נעלמת ונסתרת בבריאה, ונראה לעיני המתבונן כאילו אין שום סדר בכל המתרשש בעולם, והעולם הזה נקרא עלמא דשיקרא כי השקר שולט בו לכל מראה עין האדם, אבל בסופי התיבות נרמז 'אמת' כי בסופו של דבר אפשר לצרף את כל הפרטים ולראות איך הכל הוא אמת לאמיתה בלי שום חיסרון ופגם.

והנה צירוף 'אמת' שבתחילת הבריאה אינו לפי הסדר, ואילו הצירוף שבסוף ענין הבריאה הוא מסודר כהלכה, וגם זה לרמז, שבתחילה נראה כאילו אין האמת מסודרת כראוי בכל עניני הנהגת העולם, אבל כשמגיעים לסוף הבריאה ומסתכלים למפרע רואים שהכל מסודר לפי האמת בלי שום פקפוק.

לעיר וכולם בורחים מהמקום והוא בורח על נפשו, נמצא שבכל זמן ועת יש תקוה לישועת ה' כהרף עין.

וידוע סיפור המעשה במו"ר רבי יעקב ז"ק ע"ה אביו של החכם צבי ע"ה, שנתפס לבין הרשעים בגזירות ת"ח ות"ט, וכבר היה כורע על ברכיו לפני הרשע אשר החרב אחוזה בידו, ופתאום התהפך לב הרשע לחמול עליו ושילח אותו לחיים ולשלום, אבל היו מן הנוכחים שם שטענו לחשוב שכבר הומת הצדיק בחרבו של הרשע, ובאו לפני חמיו בעל שער אפרים והעידו בפניו כי נהרג חתנו רבי יעקב ז"ק, וכמעט שלא נישאה אשתו ח"ו אחר שיצא דינה להיתר מבית דינו של רבי העשיל ז"ל, עד שמן השמים ריחמו עליהם ובא הרוג ברגליו, וזכתה להעמיד ממנו זרע ישרים מבורך [ומאותו מעשה ואילך נמנע רבי העשיל מלהיות נמנה על היתר עגונה]. והובאו הדברים בארוכה במגילת ספר לרבי יעקב עמדין ע"ה בן החכם צבי.

כשמתבוננים לאחר זמן רואים שהכל היה לטובה

בשעת התגברות היסורים על האדם, יזכור כי אף שלמראה עין נראה שמן השמים מביאים עליו רעה, אבל האמת היא שהכל מכוון לטובתו השלימה, ולאחר זמן יתברר לו בעזרת ה' איך תכלית כל קורותיו היה להיטיב לו באחריתו. רבינו **החפץ חיים** היה מבאר ענין זה בדרך משל, לחותמת שהאותיות מסודרות בה בסדר הפוך, והמביט בחותמת אינו יכול לקרוא הכתוב בה בקלות, ורק לאחר שנוטלים את החותמת ומטביעים אותה על גבי גליון נייר אזי מתגלה לעין כתב נאה ומתוקן. כן הוא גם בהנהגת הבורא בעולמו, אשר הרבה פעמים נראה בשעת מעשה כאילו אין דרכי ה' מסודרות אל נכון, כי פעמים רבות רואים אנו צדיק ורע לו ורשע וטוב לו, והכל תמהים ושואלים מדוע דרך רשעים צלחה, אבל לאחר זמן אפשר לזכות ולראות איך כל מעשי ה' מסודרים בסדר נאה ומתוקן [ולפעמים צריכים להעמיק ולהתבונן כדי לזכות

אתם נצבים היום (כט ט). כל אדם עוברים עליו בחייו זמני עליה וזמני ירידה, והעצה להתחזק בזמני הירידה היא לדעת שהקב"ה הוא העומד מאחרי כל הקשיים העוברים עליו, ואין שום צרה הנמשכת לעולם אלא ישוב הגלגל ויתהפך עליו למוטב. וכן מצינו בדוד המלך ע"ה שעברו עליו זמנים קשים בימי חייו, והיה מחזק עצמו באמרו (תהלים כג ד) 'שבטך ומשענתך המה ינחמוני', ופירש **בספורנו** שדוד נתן אל ליבו שכבר היה כן בעבר, שהכה אותו ה' בשבט חובלים, ואחר כך תמך אותו לעוזרו במשענתו, וכמו שהיה כן בעבר שאחר המכה באה הסמיכה, זו היא נחמתו שגם להבא ישוב ה' לסמכו במשענתו אחר שהכה אותו בשבטו, וזהו החיזוק לכל אדם בשעת קושי וסבל, לדעת שכל קושי הוא זמני ואחריו תבוא הרווחה.

וזה שאמר הכתוב **אתם נצבים היום** וכמו שפירש במדרש תנחומא (א): מה היום מאיר פעמים ומאפיל פעמים, אף אתם כשאפלה לכם עתיד להאיר לכם אור עולם, שנאמר (ישעיה ס יט) 'והיה לך ה' לאור עולם'.

ישועת ה' כהרף עין

גם בשעת הסבל והצער צריך להתחזק תמיד בישועת ה' הקרובה לבוא, כי בכל צרה וצוקה העוברת על האדם יש תמיד פתח ותקוה לעתיד, ולדוגמא אם הוא עומד עתה למשפט ודומה בעיניו שהוא עומד לצאת חייב בדינו, הרי ביכולתו לערער בפני ערכאה גבוהה יותר שתהפוך בדינו ותוציא אותו לחופשי, וגם אם יצא חייב לפני כל ערכאות המשפט יש לו מוצא בבקשת חנינה מלפני המלך בעצמו, וכך יחזק את עצמו בכל מצב שהוא שבודאי ירחם עליו ה' להושיע אותו מצרתו, ואפילו בדרכו אל הגרדום ח"ו יחזק עצמו בדברי חז"ל (ברכות י.) אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, וכידוע שדרך העולם שאם נקרע החבל מעל גבי הנידון למות שוב אין קושרים חבל חדש אלא מוציאים אותו לחופשי, וכן קורה לפעמים שעומד הנידון על הגרדום ולפתע נכנס האויב

מילין יקירין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

על סדר פרקי אבות

מצוה בשמחה גוררת מצוה

'שכר מצוה' הכוונה להנאה שבמצוה ואף הוא 'מצוה' לקבל עליו שכר

וזה דבר המשנה 'שכר מצוה מצוה', 'שכר מצוה' הכוונה לשכר שמקבל האדם בעולם הזה דהיינו ההנאה שיש לו במצוה, ו'שכר מצוה' זה הוא 'מצוה', שמחשב לו זאת הקדוש ברוך הוא למצוה ונותן לו עליה שכר בעולם הבא כשאר מצוות. וזו התוספת שהוסיף התנא על האמור קודם לזה במשנה 'הוי רץ למצוה קלה', שאם יבוא אי מי ויקשה מדוע יש לרוץ למצוה קלה, תשובתך תהיה, מכיון 'ששכר מצוה מצוה' ותענוג במצוה ישנו גם במצוה קלה, ולכן אל נא תחשוב שבגלל שהיא קלה לכן לא תזדרז בעשייתה, אלא 'הוי רץ' ואל תקטן המצוה בעיניך, כי לכל מצוה יש עוד מצוה הקשורה בה שהיא השמחה והתענוג.

במצוה קלה יש הנאה בעשייתה ולכן שכרה מרובה

מוסיף הבן איש חי חידוש עצום, לא רק שגם במצוה קלה זוכה לשכר, אלא על מצוה קלה זוכה לשכר גדול יותר ממצוה אחרת, כיצד יתכן דבר שכזה, כי במצוה קלה על פי הטבע יש בה שמחה והנאה גדולה יותר, כיון שהיא קלה על הגוף ואינה כבדה עליו מוכרח שיש לו בזה שמחה גדולה עשר ידות על שמחה שיהיה לו במצוה שהיא כבדה על הגוף.

זהו חידוש מופלא המגלה לנו טפח מגדלות שמחת המצוה, וכפי שכבר אמור, אין לנו עסק בנסתרות להבין מדוע עשיית המצוה בשמחה כל כך גדולה ועצומה עד שתהיה מצוה קלה עולה במעלתה, אך זאת אנחנו יודעים כי מפלאות תמים דעים הוא כך, שהקדוש ברוך הוא מחשיב למאד את השמחה וההנאה שבמצוה, ואפילו שהאדם נהנה מכך הקדוש ברוך הוא נותן לו על זה שכר מרובה, כלשונו: ובאמת השמחה היא הנאה ועונג גדול לגוף תהיה מה שתהיה, ועם כל זה הקדוש ברוך הוא חושב לאדם את השמחה שיש לו במצוות למצוה גדולה. לפיכך אל יביט בעצם המצוה שנראית קלה אלא יראה בהנאה שיש בה ועל ידי זה ירדוף אחריה שמא במצוה קלה זו תזכה לשמחה גדולה.

על ההנאה והשמחה שבעבירה נענש מלבד העונש על עצם העבירה

והוא הדין להיפך בעבירה, שגם על השמחה וההנאה שבעבירה נענש מלבד העונש שיש לו על עצם עשיית העבירה, ולכן ממשיך התנא ואומר 'ושכר עבירה עבירה', כמו שאמרתי לך כי הקדוש ברוך הוא מחשיב את השמחה הנקראת שכר מצוה ונותן לאדם שכר בעבורה, כן נמי בדרך הרע 'שכר עבירה עבירה' שהשמחה בעבירה שהיא 'שכר עבירה' אף היא לעבירה תיחשב להיענש עליה בנוסף לעבירה עצמה.

לאחר שאמר את הסיבה מדוע יש לרוץ למצוה ולברוח מהעבירה מטעם שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, הוסיף ואמר 'ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה', וקשה להבין מדוע הוסיף סיבה נוספת, ובכלל מה ביאור הדברים 'ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה'.

השמחה וההנאה שבעשיית המצוה נחשבים למצוה

הבן איש חי ע"ה מבאר בפירושו חסדי אבות על מסכתנו, ידוע שאף על פי ששכר מצות בהאי עלמא ליכא (קידושין לט:), עם כל זה ישנו שכר מיוחד שהוא כן ניתן בעולם הזה, והוא השמחה שיש לאדם בעת שמקיים המצוה, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט קסב) 'שש אנכי על אמתך כמוצא שלל רב'.

ובדבר זה זכו הקדמונים ז"ל הרבה מאד, שהיתה להם שמחה נפלאה במעשה המצוות. וכמו שאמרו בפרק אין עומדין בברכות (ל: רב ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא, חזיה דהוה בדח טובא, אמר ליה 'וגילו ברעדה' כתיב (תהלים ב יא), אמר ליה אנא תפילין קא מנחנא. וביאר בזה מורינו הרב עבדאלא סומך ע"ה שכתוב (שם פט יז) 'כי בשמך יגילון כל היום' זה תפילין, שהרי מהו 'שמך' שבו יגילו כל היום, הוי אומר אלו התפילין שנקראים שם ה' כנאמר (דברים כח י) 'כי שם ה' נקרא עליך' ודרשו בגמרא (מנחות לה:) שהכוונה לתפילין שבראש. הרי לנו שעם התפילין שהם שמו יתברך מגיעה השמחה, ולכן ענה רב ירמיה 'אנא תפילין מנחנא', שבמצוות יש לנו להרבות שמחה, כי 'בשמך יגילון כל היום'.

עוד מצינו את ענין השמחה שהייתה ברבותינו הקדמונים, במה שאמרו (ברכות ט:) שרב ברונא סמך גאולה לתפילה והיה שמח כל אותו היום. ועל דרך זה פירשו במאמר הגמרא (שם יז). שכאשר היו רבנן נפרדים מרב אמי היו אומרים לו עולמך תראה בחיך, והכוונה, תזכה לשמחה גדולה בעסק תורה ומעשים טובים, שזה הוא שכר בעולם הזה מעין שכר עולם הבא.

מכל אלו מוכיח הבן איש חי כי יש שכר בעולם הזה, והוא השמחה שישמח האדם במצוה, והתענוג שיהיה לו בשעת עשייתה. ואמנם שמחה זו היא הנאה ועונג גדול לגוף, אך עם כל זה מחשיב זאת הקדוש ברוך הוא את עצם ההנאה למצוה, ונותן לו עליה שכר בעולם הבא כשאר מצוות.

שְׂמִינָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה וכו' שְׂשִׁכָר מִצְוָה - מִצְוָה. (פ"ד, מ"ב).

כבר מילתנו אמורה על מה שבספרים הקדושים הרבו להאיר עינינו שכאשר אדם מקיים מצוה כראוי מתעורר בקרבו רצון ותשוקה לקיים מצוה נוספת, כמאמר חז"ל 'מצוה גוררת מצוה', כפי ששמעתי ממו"ר אבי ע"ה לבאר את המילה 'גוררת' מלשון תיאבון, כדברי הגמרא (ברכות לה:) 'טובא גריר', שמצוה אחת מעוררת באדם חשק לקיים מצוה נוספת, וכמו שהוסיף לומר 'ששכר מצוה מצוה', ואם אינו מרגיש חשק והתעוררות להוסיף ולקיים עוד מצוות יפשפש במעשיו שמא לא קיים את המצוה הראשונה כדבעי.

מדוע לא כל המקיים מצוה אחת מקיים בעקבותיה את כל תרי"ג המצוות

בדרך זו הקשה הרה"ק רבי בנימין מזאלוויץ ע"ה בספרו תורי זהב (פר' תצוה ד"ה פסוק מ'), שלפי המשנה ש'מצוה גוררת מצוה' שלאחר שעושה אדם מצוה נגררת בעקבותיה מצוה נוספת, ואם כן היה צריך להיות שיקיים אדם כל תרי"ג המצוות, כי מהמצוה הראשונה נמשכת מיד עוד מצוה ללא סוף, והרי עינינו הרואות הרבה פעמים שאדם עושה מצוה אחת או שתיים ונפסק אחר כך מקיום המצוות, והלא צריך להיות כמו שלשלת שאחת גוררת חברתה עד שיקיים כל המצוות אשר בידו.

רק מצוה הנעשית בשמחה גוררת את כל המצוות

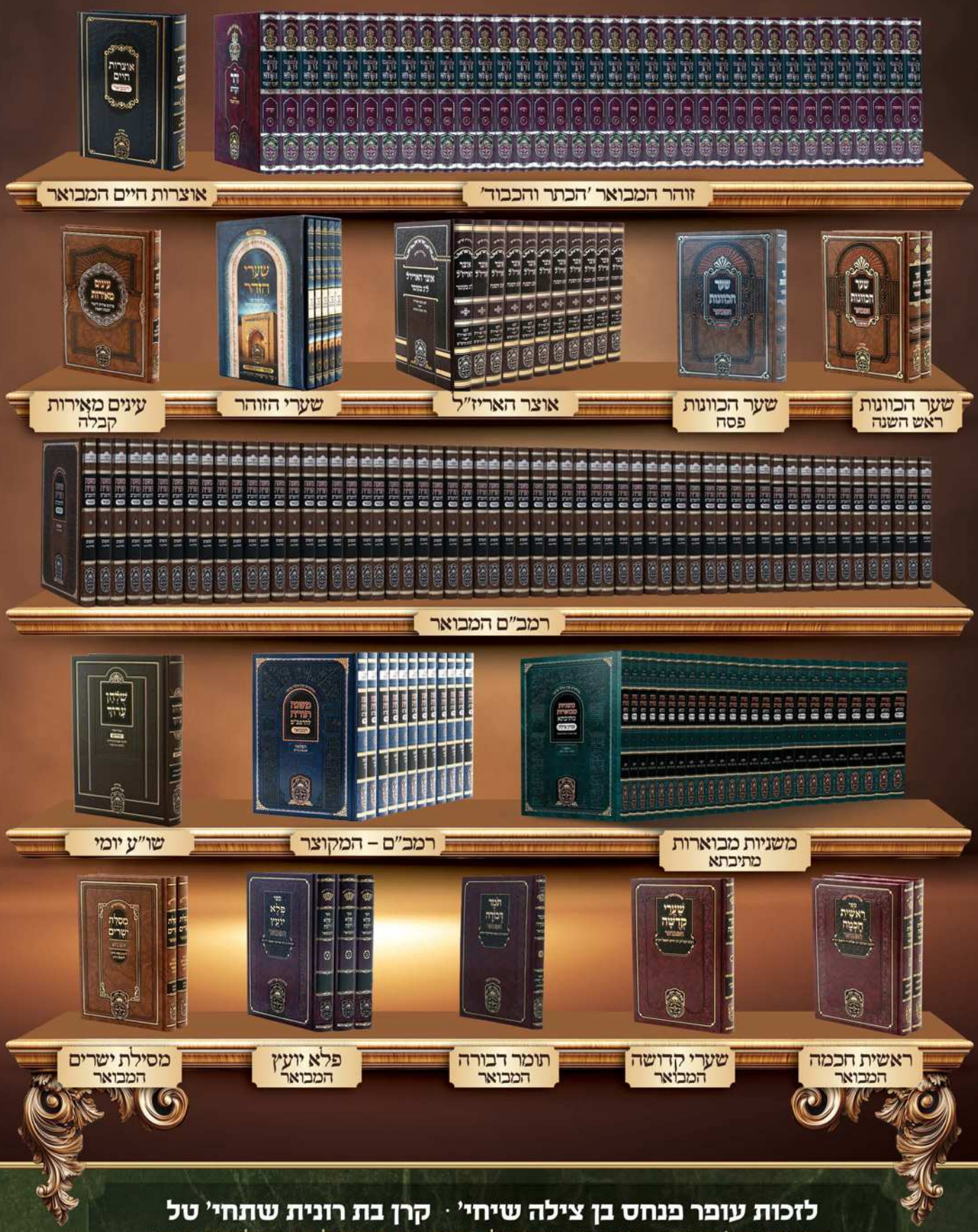
ומבאר זאת על פי דברי האר"י הקדוש ע"ה שעיקר קיום המצוות, שישמח האדם בקיום המצוה כאילו מרויח כל חללו של עולם, וכן הוא אומר 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל', רוצה לומר שלא עבדת עבודת ה' יתברך בשמחה וחשק כמו שהיית שמח אם היית מרוויח רוב כל. אם כן האדם המקיים מצוה בשמחה אכן גוררת מצוה זו מצוות נוספות עד שמקיים את כל המצוות עד אין קץ וגבול, אך כשאינו מקיים באופן זה אינה גוררת. ואכן זה דבר הנראה לעינים, שלא כל אדם המקיים מצוה מקיים בעקבותיה עוד מצוות. וללמד יצא, שנדע כמה חשובה היא המצוה כשנעשית בשמחה, ואם חפצי חיים אנו ומשתוקקים לקיים את כל המצוות שבתורה ולחיות חיים שכל כולם מקשה אחת של מצוות, נשכיל להכניס חיות ושמחה בקיום המצוה ואז ראו נראה כי 'מצוה גוררת מצוה'.

גודל השכר לעושה מצוה בשמחה

הנה בהמשך המשנה מבואר מהו השכר שמקבל האדם עבור שעושה מצוות ה' בשמחה, שכן נרמז בתוספת שהוסיף התנא,

יצא לאור ע"י מוסד אור לישראל
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממוסד אור לישראל

אוצרות חיים המבואר

זוהר המבואר 'הכתר והכבוד'

עינים מאירות קבלה

שערי הזוהר

אוצר האריז"ל

שער הכוונות פסח

שער הכוונות ראש השנה

רמב"ם המבואר

שו"ע יומי

רמב"ם - המקוצר

משניות מבוארות מתיבתא

מסילת ישרים המבואר

פלא יועץ המבואר

תומר דבורה המבואר

שערי קדושה המבואר

ראשית חכמה המבואר

לזכות עופר פנחס בן צילה שיחי' · קרן בת רונית שתחי' טל
 אדמונד שיחי' בן איזה · רונית בת ינינה יעל · בנימין בן אסתר כל יוצאי חלציהם שיחי'
 להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת
 לעילוי נשמת צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה ·

להצטרפות חייג עכשיו: 1800-22-55-66 ודגליון בדרך אליך

You can now subscribe and get journal delivered to your door.
 Call 718-407-2479 or email otzarpninei@gmail.com